

DEFERRET SEQUUM ANNICULUM IN HOLOCAUSTUM, — ut gratias agat Deo, quod pericula partus evaserit, atque prolem cum agno in holocaustum offerat Deo, qui eam benedicit, etique agnamin innocentiam tribuat et conservet.

ET PULLUM COLUMBÆ SIVE TURTUREM PRO PECCATO, — puta pro immunditia et irregularitate legali in partu contracta, tollenda. Hæc enim immunditia vocatur *peccatum*, scilicet legale; præsertim quia ipsa ex peccato originali orta vitiatam in Adamo propaginem nostram elare significat, inquit Isychius et S. Augustinus. Sic immunditia legalis contracta ex lepra vel menstruis, vocatur *peccatum*, cap. xiv, 42, et cap. xv, 30. Secundo, simul etiam hæc offertur puerpera pro peccatis propriè dictis, si quæ in puerperio vel alias admisit.

Apposite conjugatæ et puerperæ victima purificatoria prescribitur turtur aut columba; nam turtur gemens symbolum est luctus et poenitentiae. Nam, ut ait Poeta:

Nec genere aerea cessabit turtur ab ulmo.

Sic gemere non cesset poenitens donec purificetur. Vox ergo turturis audita in terra nostra, est vox Magdalene gementis.

Rursum: « Physiologi, inquit S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, tradunt hanc turturis esse naturam, ut, si parem perdidit, alteri non jungatur; et intelligamus bigamiam etiam a multis avibus reprobari. » Christus tamen non reprobat secundas nuptias, sed eis præter viduitatem et continentiam.

Columbæ vero symbolum sunt castimonie et fidei conjugalis. Nam, ut ait Plinius, lib. X, cap. xxxiv: « Pudicitia columbis prima est, et neutri nota adulteria; tori fidem non violant, communemque servant domum, imperiosos mares, subinde etiam iniquos ferunt. » Sic conjugatis pudicitia sit prima ut columbis, neutri nota sint adulteria, conjugii fidem communemque domum servent, filios diligant, et in Dei lege erudiant; uxor viri imperium, etiam si difficile sit, toleret.

Tales turtures et columbæ etiam apud Gentiles fuerunt. Valeria rogata cur, defuncto Servio marito, nollet denuo nubere? « Quia, inquit, Servius meus licet alius defunctus sit, apud me vivit, vivetque semper. » Annia florens ætate et forma, mox ab amicis ut, mortuo marito, secundum acciperet, tam ob spem proles, tum ob amorem matrum, respondit: « Nullo pacto hoc factura sum. Si enim bono viro nupsero, nolo posthac timere ne amittam; sin vero malo, quæ me caperet demerita, ut post optimum talem admitterem? » Martia Catonis filia, rogata cur post mortem mariti nollet alteri nubere, respondit: « Quia non facile invenero virum, qui me magis velit quam meus; » et rursum: « Felix, inquit, ac pudica matrona non nubet nisi semel. » Eadem cum diutius lugeret maritum, rogata, « quem esse habitura diem

luctus ultimum? » respondit: « Quem et vitæ. » Recte Propertius, *Epigram.* 18:

Exemplo junctæ tibi sint in amore columbæ,
Masculus et totum femina conjugium.

Denique S. Ambrosius, lib. V *Vaxam*, cap. XI: « Hanc avem, inquit, Dei lex, velut castæ hostiæ munus elegit; quæ cum Dominus presentaretur, oblata est, quia scriptum est in lege Domini, ut darent par turturum, aut duos pullos columbarum. Hoc est enim verum Christi sacrificium, pudicitia corporalis et gratia spiritalis; pudicitia ad turturam refertur, ad columbam gratia. »

Sed audi miram historiam, ex qua disces quam columba symbolum sit castitatis et pietatis. Rem narrat Gregorius Turonensis, lib. *De Gloria Confess.*, cap. xxxiv, et ex eo Baronius, anno Christi 480.

Fuit Averni puella quædam religiosa, atque devota Deo, quæ in rure commanens, quo ab urbe turba semota, liberius dignas Deo laudum hostias exhiberet, quotidie jejuniis et orationibus insistebat. Factum est igitur, ut migrans ab hoc mundo, ad basilicam oppidi causa sepeliendi portaretur. Verum ubi levato feretro corpus per viam ferri cepisset, adventiens grex magnus columbarum super eam volare cepit, atque huc illic voltando sequi, quo hæc a proximis ferretur. Qua in basilicam delata, grex totus super tectum ædis ipsius visus est consedisse; illaque sepulta ad cælum evolavere columbæ. Unde non immerito Georgia nuncupata est, quæ sic exereunt mentem cultura spiritali, ut adepto virginitatis sexagesimi fructus proventu, egrediens de sæculo cælestibus honoraretur exequis, inquit S. Gregorius.

Refert Ado, et ex eo Baronius, anno Christi 440, Juliam sanctam virginem et martyrem a Felice principe exarnificatam, et tandem crucifixam, de cujus ore columba exivit et in cælum evolavit.

S. Gregorius, lib. IV *Dialog.* cap. *De Spe*, Abbatæ moriente ita scribit: « Omnes fratres ex ore ejus exisse columbam viderunt, quæ mox aperto tecto oratorii egressa, penetravit cælum. Cujus fidei animam in columbæ specie apparuisse credendum est, ut omnipotens Deus ex hac ipsa specie ostenderet, quam simplici corde id vir ille servisset. »

7. ET SIC MUNDABITUR A PROFLUVIO SANGUINIS SUI, — puta immunditia legali quam contraxit ob fluxum sanguinis puerperii (est metonymia vel catachresis), ut deinceps sanctorum adine, sacra tangere, offerre victimas alias, usque vesci possit.

8. QUOD SI NON INVENERIT MANUS EJUS, NEQ. POTERIT OFFERRE AGNUM. — Hebraice, si non invenierit manus ejus sufficientem agni, id est pretium quod sufficit ad emendum agnum (ita Chaldaeus et Septuaginta), puta si sit pauperior, sumet duos turtures vel duos pullos columbarum: unum in holocaustum, et alterum pro peccato. Divites ergo

puerperæ debebant offerre agnum in holocaustum, et turturam vel pullum columbæ pro peccato; pauperes vero tantum duos turtures vel duos pullos columbarum: unum in holocaustum, alterum pro peccato, uti fecit Beata Virgo, et spirita et censu pauper; licet ipsa id fecerit, non quia spiritu erat pauper, puta quia amans erat paupertatis, ut vult Abulensis, sed quia revera censu erat pauper et indiga: de talibus enim lex hæc loquitur.

Moraliter, discæ hic quod ait S. Gregorius Nazianzenus, orat. *De S. Baptismo*: « Nilil, inquit, magni æstimatur apud Deum, quod non pauper quoque donare possit. » Deus enim non tam donum quam donantis affectum poscit; et, ut ait S. Gregorius, hom. 3 in *Evang.*, « ante oculos Dei nunquam est vacua manus a munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate: nihil enim Deo offertur dilius bona voluntate. » Hinc D. Gerson Cancellarius Parisiensis: « Deus, ait, non querit nomina, sed adverbia, » id est, « non attendit quid facias, sed quomodo, » ut ait S. Bernardus. Hinc Christo præ omnibus aliis magna offerentibus placuit vidua duo tantum offerens minuta. Si ergo multum habes, multa da; si parum, da parum, sed magna et liberali voluntate dandi plura, si haberes; ita liberalitas cordis tui provocabit liberalitatem Dei erga te ut plura accipias: non enim patitur Deus se liberalitate vinci. Narrat Leonidus de S. Joanne Eleemosynario Patriarcha Alexandria rem miram: « Multas, inquit, benedictiones mittit ei Deus, sed non dimittit quidquam quod non statim det pauperibus. Multoties in exultatione invenerunt eum quidam dicentem

Deo: Sic, sic, aut tu mittendo, aut ego dispergendo, videbimus quis vincat. Lique enim quoniam tu dives, Domine, et vitæ nostræ miserator es. »

Nota: Cum purificatione puerperæ simul offerrebat infans Deo, si erat primogenitus, ut patet *Luc.* II, 22, et redimebatur quinque siclis, ut patet *Numer.* XVIII, 16. Porro verisimile est prius purificatam fuisse matrem, deinde obtulisse suum infantem, uti censet Franciscus Lucas in *Luc.* II. Ubi nota: utriusque hujus ceremonie hic erat ritus et ordo.

Primo, puerpera veniebat ad atrium immundorum, ibique consistebat; nec enim atrium mundorum ingredi poterat, utpote immunda, ante purificationem.

Secundo, offerrebat turtures vel pullum columbæ pro peccato: verisimile est eam quoque aspersam fuisse aqua cinerea vitæ rufa; illa enim erat quasi aqua lustralis in omni purificatione.

Tertio, offerrebat infantem Deo, eumque redimebat.

Quarto, peractis omnibus, in gratiarum actionem offerrebat Deo agnum vel turturam, aut pullum columbæ in holocaustum. Sed de his plura *Luc.* II. Hæc duo ultima ³abant puerpera (utpote jam purificata) existente in atrio mundorum. Ibi enim offerrebat infantem ad ostium tabernaculi, ibique eminus spectabat holocaustum suum, quod offerrebat in atrio sacerdotum; nam inter atrium sacerdotum et laicorum, tantum intererat murus, sive septum altum tres pedes, ita ut laici ex suo atrio spectare possent victimas et alia quæ fiebant in atrio sacerdotum.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describuntur signa et septem species lepræ: prima est lepra alba et lucens, vers. 3; secunda est lepra recurrens, vers. 7; tertia est lepra innotita, vers. 10; quarta est lepra mundissima, vers. 13; quinta est lepra capitis et barbe, vers. 20; sexta est lepra in cavellito, vers. 42; septima est lepra vestis, vers. 47. Denique, vers. 44, quinque mandantur leproso: primo, ut habeat vestes dissolutas; secundo, caput nudum; tertio, os tectum; quarto claret se sordidum; quinto, solus habitet extra castra.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens: 2. Homo, in cuius cute carne ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum ejus. 3. Qui cum viderit lepram in cute, et pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute et carne reliqua, plaga lepræ est, et ad arbitrium ejus separabitur. 4. Sin autem lucens fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, et pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus, 5. et considerabit die septimo; et si quidem lepra ultra non creverit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem diebus aliis, 6. et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, et non creverit in

cute, mundabit eum, quia scabies est; lavabitque homo vestimenta sua, et mundus erit, 7. Quod si postquam a sacerdote visus est, et redditus munditiæ, iterum lepra creverit, adducetur ad eum, 8. et immunditiæ condemnabitur. 9. Plaga lepra, si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem, 10. et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, et capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit: 11. lepra vetustissima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, et non recludet, quia perspicua immunditiæ est. 12. Sin autem effluerit discurrens lepra in cute, et operuerit omnem cutem a capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit, 13. considerabit eum sacerdos, et teneri lepra mundissima iudicabit: eo quod omnis in candorem versa sit, et ideo homo mundus erit. 14. Quando vero caro vivens in eo apparuerit, 15. tunc sacerdotis iudicio polluetur, et inter immundos reputabitur: caro enim viva, si lepra aspergitur, immunda est. 16. Quod si rursus versa fuerit in alborem, et totum hominem operuerit, 17. considerabit eum sacerdos, et mundum esse decernet. 18. Caro autem et cutis in qua ulcus natum est et sanatum, 19. et in loco ulcers cicatrix alba apparuerit, sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem: 20. qui, cum viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, et pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in ulcere. 21. Quod si pilus coloris est pristini, et cicatrix subobscura, et vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus; 22. et si quidem creverit, adjudicabit eum lepra. 23. sin autem steterit in loco suo, ulcers est cicatrix, et homo mundus erit. 24. Caro autem et cutis quam ignis exusserit, et sanata albam sive rufam habuerit cicatricem, 25. considerabit eam sacerdos, et ecce versa est in alborem, et locus ejus reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est. 26. Quod si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, et ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus; 27. et die septimo contemplantur: si creverit in cute lepra, contaminabit eum; 28. sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, et ideo mundabitur, quia cicatrix est combustura. 29. Vir, sive mulier, in cuius capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos sacerdos, 30. et si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, et capillus flavus, solitoque subtilior, contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est. 31. Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carnis, et capillum nigrum, recludet eum septem diebus, 32. et die septimo intuebitur. Si non creverit macula, et capillus sui coloris est, et locus plagæ carni reliquæ æqualis: 33. radetur homo absque loco maculæ, et includetur septem diebus aliis. 34. Si die septimo visa fuerit stesisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus suis mundus erit. 35. Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute, 36. non quæret amplius utrum capillus in flavum colorem sit immutatus, quia aperte immundus est. 37. Porro si steterit macula, et capilli nigri fuerint, noverit hominem sanatum esse, et confidenter eum pronuntiet mundum. 38. Vir, sive mulier, in cuius cute candor apparuerit, 39. intuebitur eos sacerdos, si deprehenderit subobscurum alborem luere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, et hominem mundum. 40. Vir, de cuius capite capilli fluunt, calvus et mundus est; 41. et si a fronte ceciderint pili, recalvaster et mundus est. 42. Sin autem in calvitio, sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus, 43. et hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiæ lepræ, quæ orta est in calvitio. 44. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, et separatus est ad arbitrium sacerdotis, 45. habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contactum, contaminatum ac sordidum se clamabit. 46. Omni tempore quo leprosus est et immundus, solus habitabit extra castra. 47. Vestis lanea sive linea, quæ lepram habuerit 48. in stamine atque subtegmine, aut certe pellis,

vel quidquid ex pelle confectum est, 49. si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti, 50. qui consideratam recludet septem diebus; 51. et die septime rursus aspiciens si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est: pollutum iudicabit vestimentum, et omne in quo fuerit inventa; 52. et ideo comburetur flammis. 53. Quod si eam viderit non crevisse, 54. præcipiet, et lavabunt id in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis. 55. Et cum viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, immundum iudicabit, et igne comburet, eo quod infusa sit in superficie vestimenti vel per totum, lepra. 56. Sin autem obscurior fuerit locus lepræ, postquam vestis est lota, abrumpet eum, et a solo dividet. 57. Quod si ultra apparuerit in his locis, quæ prius immaculata erant, lepra volatilis et vaga, debet igne comburi; 58. si cessaverit, lavabit aqua ea, quæ pura sunt, secundo, et munda erunt. 59. Ista est lex lepræ vestimenti lanei et linei, staminis atque subtegmis, omnisque supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

Quæritur, quenam et qualis fuerit hæc lepra Judæorum (1)?

Dico primo, lepram hanc fuisse morbum, sive vitium sæpe naturale, sæpe etiam ex speciali Dei providentia Judæis immisum, maxime ad puniendâ graviora eorum peccata; vel simonis: ob hanc enim Giezi ab Eliseo percussus est lepra, IV Reg. v, 27; vel sacrilegii: ob hoc enim Ozias rex usurpans sacerdotium, et volens adolere incensum, lepra tactus est a Deo, II Paral. vi, 21; vel homicidii: ob hoc enim David imprecatur Joab occidenti Abner lepram, II Reg. iii, 29; vel murmuris et rebellionis, præsertim contra sacerdotes: ita enim Maria soror Moysi, murmurans contra Moysen, correpta est lepra, Num. xii, 10. Quæ de re illustris est locus Deuter. xxiv, 8, ubi Deus diserte comminatur lepram iis, qui sacerdotibus obedire nolunt. « Observa, inquit, diligenter ne incurras plagam lepræ, sed (ut eam evites) facies quemcumque docuerint te sacerdotes Levitici generis, juxta id quod præcepi iis, et imple sollicitè. Mementoque quæ fecerit Dominus Deus vestri Mariæ. » Lepra ergo hæc sæpe non tam fuit naturalis morbus, quam plaga divina, uti fusi ostendam vers. 47.

Atque hæc fuit causa, cur Deus lepræ iudicium et expiationem detulerit sacerdotibus, curque voluerit leprosus se sacerdotibus sistere et ostendere, ut ab eis lepra vel mundati vel adhuc inquinati pronuntiarentur. Nimirum, ut cogererent sacerdotibus se humiliare, contra quos superbe se exererant, itaque superbiæ suæ culpam et penam hæc humiliatione expiarent. Ita Maria erigens se contra Moysen percussa est lepra, a qua non nisi Moysi opæ et precibus sanata est. Numer. xii, 41. Fuit et alia causa, nimirum quod leprosi in lege veteri erant quasi irregulares: erant enim immundi non tantum naturaliter, sed et legaliter, ita ut arcerentur non tantum convicti hominum, sed et templo ac sacris. Hanc autem irre-

gularitatem tollere non poterat medicus, sed sacerdos. Ergo ut ea tolleretur, sacerdoti se sistere et supplicare debebant, qui eos expiabat, ac sacris restituebat juxta ritum quem Deus prescribit cap. xiv.

Dico secundo: Lepra hæc Judæorum dissimilis et alia fuit a lepra nostra, quæ magis est elephantia, quam lepra. Negat hoc Abulensis consetque eandem esse lepram nostram cum lepra Judæorum, sed nunc esse magis arrosivam, quam fuerit tunc. Verum non fuisse arrosivam patet primo, quia, ut mox dicam, lepra Judæorum erat fere tantum in cute; nostra vero carnes et ossa depassit. Secundo, lepra Judæorum etiam vestes et muros ac domos invadebat, ut patet vers. 29; nulla autem jam est lepra, quæ vestes aut domos corripit. Tertio, lepra nostra est incurabilis; lepra autem Judæorum erat curabilis, sæpeque curabatur, ut patet hoc cap. et seq. Neque id mirum videri debet: sic enim videmus sæpe quamque regionem, et quodque clima proprias habere, uti qualitates et affectiones, ita et morbos, imo unum eundemque morbum in alio climate alium esse, aliaque habere symptomata. Atque hæc fuit causa, cur tempore belli sacri tot Belgæ, Franci, Germani ex Judea domum redeuntes, leprosi inde redierint, ideoque toti ubique erecta fuerint leprosorioria, quæ etiamnum extant, sed sine leprosi.

Dices tertio: Lepra Judæorum similis fuit veteri lepræ Græcorum, de qua Hippocrates, lib. De Affectibus, ita ait: « Lepra, et pruritus, et scabies, et impetigines, et villigo, et alopecia, a pituita fiunt; sunt autem turpitudinis magis quam morbi. » Ratio est: nam vetus Judæorum lepra, ut ait S. Augustinus, lib. II Quest. Evang. Quæst. XL, sæpe coloris vitium fuit magis, quam valetudinis, aut integritatis sensuum atque membrorum, eaque de causa leprosi a Christo non sanati, sed mundati dicuntur. Talis autem fuit lepra Græcorum, sive communis: nam, ut recte Joannes Mairnardus medicus insignis, lib. VI Epist., ex Galeno probat, lepra est vitium cutis leviolum, adeo

Lepra Judæorum alia fuit a nostra.

(1) Cf. Schilling De Lepra. Traj. ad Rhen. 1778.

scabiei simile, ut vix ab eo discernatur. Pari modo, ait Cajalonus, lepra hæc Judæorum fuit morbus, aut potius vitium in cute magis quam carne scabies, idque multiplex et varium, adeoque ipsa scabies hic vocatur lepra, si gravior sit, et communem simplicemque superet. Quare hanc lepram accurate discutienti Franciscus Valesius medicus illustris, lib. *De Sacra Philosoph.* XIX, censet per lepram hanc varia vitia cutis, et turpitudines externi corporis accipienda esse, quorum unum nascitur ex alio, idque ex redundantia pituitæ vel melancholiæ, per viam alterutrius intentionem aut remissionem. Unde putat ipse hoc cap. vers. 6 et 39, describi vitiliginem; vers. 3 et 7, scabiem cum squamis, quæ lichenæ, seu impetigo dicitur; vers. 9, elephantiam vel ejus initium; vers. 29, achorem, vers. 38, alopecia vel ophysin, ut singulis versiculis fuisus ex ipso dicam: hinc

Dico quarto, lepram hic non unam esse morbum, sed varium et multiplicem, non tantum specie, sed et genere differentem, adeoque analogice extendi ad vitia vestium et domorum. Hæc enim lepræ quæ hoc capite describuntur, non tam morbi sunt, quam deformitates seu putrescentes quedam cutis, eæque varie et multiplices. Unde non mirum est, si non tantum animatis, sed et inanimatis conveniant, præcipue ubi a causa aliqua communi significantur, et populariter grassantur: aer enim, qui solus communis popularium morborum potest esse causa, tangit undique atque circumstat inaniam, æque ut animata; licet diversimode afficiat, in tantum inanimata, sed et ipsa animata. Differentia enim est inter lepram hominis, bovis, ovæ et suis. Est tamen omnium lepra eadem analogice: hæcque omnes lepræ sibi invicem affines: uni et propinquæ, adeo ut mutuum sit contagi m, et animata lepram inanimis afficare possint. Lepra enim hæc, ut dixi, non tam morbus, quam corrosio, corruptio, et putrescentia quedam est; nam putrescere omnia possunt, præter ignem, proficere autem sola vitæ: hucusque Valesius, cap. XIX et XX. Cui tamen addendum puto, lepram hanc Judæorum non per omnia similem fuisse lepræ Græcorum, quæ vulgo a medicis lepra vocatur, et in cute residet; sed potius eam medium quid fuisse inter lepram et elephantiam, atque non tantum cutem, sed et halitum, ac consequenter interiora vitasse; ideo enim vers. 43, jubentur leprosi os legere, ne halitu suo pravo alios inficiant. Licet enim hæc lex ceremonialis sit, tamen ipsa, uti et aliæ, in natura et naturali hæc causa fundata est. Rursum, eam sæpe non tam naturalem fuisse, aut ex naturalibus causis ortam, quam a Deo specialiter Judæis instar plagæ fuisse inflictam, ex proinde hujus lepræ physicas et medicas causas, ac symptomata per omnia a medicis jam assignari non posse, paulo ante ostendi, et fuisus ostendit vers. 47.

2. HOMO IN CUJUS CUTI ET CARNE ORTUS FUERIT DIVERSUS COLOR, SIVE PUSTULA, AUT QUASI LUCENS QUIPIAM, ID EST PLAGA LEPRÆ; — sic et Chaldaeus. Verum in Hebræis alius est ordo; sic enim habent, cum fuerit tumor sive pustula, aut macula carni adhaerens (quod Nosler vertit, *diversus color*), aut candidans quippiam, ut sit in carne ejus in plagam lepræ, id est, ut videatur esse lepra, vel lepræ suspicionem ingerat. Septuaginta vertunt, *ἐὼς σπασίας ἢ τριχρύς, cicutæ significationis, vel lucens. Significationis, id est significans, aut esse lepram.* Ita Isychius. Nota ἦ lucens, scilicet, ut videantur esse quasi fulgentes furfures, aut squamæ; nam hæc possunt esse initia vitii abeuntis in malignum, et in aliquod lepræ genus, inquit Valesius.

ADDUCITUR AD AARON SACERDOTEM. — Quia sacerdotis est judicare an quis aptus, id est mundus sit, ut ei liceat ingredi sanctuarium, an immundus et ineptus, ut ab eo arceatur sit: ac consequenter ejus est judicare de lepra, an et qualis sit. Secundo, quia sacerdotes veteres judicantes inter lepram et lepram, typus erant sacerdotum legis novæ, quibus communicata est a Christo potestas ligandi et solvendi peccatores. Ita S. Hieronymus in cap. XVI *Math.*, et Chrysostomus, lib. III *De Sacerd.*

3. QUI CUM VIDERIT LEPRAM IN CUTI, ET PILOS IN ALBUM MUTATOS COLOREM. — Albor enim pilorum carnis, ex qua nascuntur, corruptionem et vitium arguit. « Nam lepra, ait S. Cyrillus, lib. XV *De Ador.* fol. 309, fit ex eo, quod caro emoriatur; excavatur enim ulcus illico absumpta cute, et in profundum semper serpens; quo fit ut pilus, qui in illis partibus exoritur, languens exalbescat, ac velut stirps una cum subjecta terra corrumpatur. »

Est hæc prima lepræ species illa, quæ a medicis, inquit Valesius supra, vocatur lichen, vel impetigo, vel lepra volatilis, quia serpit et quasi volat per partes; ab Arabibus vocatur *baras*, vel *albaras*, album, signaturque ex piluilla salsa vel melancholia. Ejus duo hic dantur signa: primum, pilos qui ex leprosa cute nascuntur, in album colorem mutari; secundum, ipsam lepram humiliorum esse reliqua cute, quorum causam hanc dat Valesius: « Cum enim, ait, lichenis illi maligni a salsa piluilla nascantur, vel sola, vel mixta cum atra bile, necesse est, ubi partis temperies admodum labefacta est, et in ipsius excrementi naturam velut mutata, salitatem admodum esse cutem, ac prinde siccatam et contractam, ac reliqua cute, quæ sana est, humiliorum. » Rursum: « Cum orta consentiant illi ex quibus oriuntur, ubi cutis ob piluitatem ita erit facta candida, ut ipsum substantiæ modum mutaverit in candidiorum, pilos quoque ex sese nascentes candidos reddet. »

IPSAMQUE SPECIEM LEPRÆ. — Hebraice *aspectum plagæ*, id est, apparentem speciem lepræ. Vide *Can.* 30.

HUMILIOREM. — Lepra enim et cutem et carnem exedit.

ET AD ARBITRIUM EJUS SEPARABITUR. — Hebraice, et *inspicit eum sacerdos, et pollutum judicabit eum*; ac consequenter separandum et emittendum extra castra. Describuntur hoc cap. note quibus discerni possit, qui lepra gravi, qui levi infecti sint; qui facile curari possint, qui sint incurabiles: ut qui simpliciter tantum scabie deprehenderentur laborare, mundi iudicati dimitterentur; quos spes esset fore ut mundarentur, recluderentur; qui vero viderentur desperatè emundationis, omnino separarentur, et extra castra rejicerentur.

4. SIN AUTEM LUCENS CANDOR FUERIT IN CUTI. — « Albor, ait S. Cyrillus, lib. XV, infirmitas est carnis (vel potius cutis) lepræ persimilis, nisi quod malum illud non in profundum agit, sed pullulat in summo corpore, neque mutat pilum in album colorem; neque tam late funditur, ut remperiri nequeat, sed levibus remediis curatur. »

5. RECLUDIT EUM SEPTEM DIEBUS ALIIS. — Habet hic Deus leprosum per hebdomadam secundo recludi; quia exacta, si obscurior fuerit lepra, neque creverit in cute profundius vel latius serpendo, hoc est, si non se dilataverit macula, et signa lepræ facta sint obscuriora, ita ut albor qui moyebat suspicionem lepræ, jam immutatus sit in nigredinem, vel obscuratus esse desierit: scire jubet lepram veram non esse, sed psoram seu scabiem, ac dimitti hominem lotis vestimentis. Mundus enim est, hoc est, non est leprosus, sed scabiosus solum; quod est leve, et solo vestium mundissimarum, linearum et lanearum usu, et probo vitæ liberabitur, premissa, si opus sit, aliqua corporis evacuatione. Ita Valesius.

Nota, hic et inferius passim vocari lepram, illam quæ esse videbatur, vel de qua erat suspicio quod esset lepra, etiamsi postea deprehenderetur non esse lepra.

6. MUNDABIT EUM. — id est mundum declarabit et pronuntiabit; simile est vers. 34, et *Gen.* XII, 13, ubi dicit pinerna: « Ego redditis officio, ille (pistor) suspensus; » pro quo hebraice est, *me reddidit officio, illum suspendit*, scilicet Joseph vaticinio suo.

7 ET 8. QUOD SI POSTquam A SACERDOTE VISUS EST, ET REDDITUS MUNDITIE (1), ITERUM LEPRÆ CREVERT, ADDUCETUR AD EUM, ET IMMUNDITIE CONDENNABITUR. — Est hæc secunda species lepræ repetite, sive recurrentis. Talis enim lepra condemnabitur, quia apparuerunt in eo signa permanentis et radicatæ lepræ; nam iterum morbus magnum corporis apparatus, et in eum propensionem significat, subesseque in vitiosa corporis natura morbi velut radicem: morbus vero in quem corpus valide

propensum est, facile abit in habitum; itaque ut incrementum macularum, ita et repetitio suspensum et malum signum est, cause turge merito quæ semel repetitæ, sepe repetatur lepra, neque unquam futurus homo vitiosus alij immunditia: quare immunditia condemnabitur. Ita Valesius.

Tropologicè, lepra est quodlibet peccatum, ait Theodoretus, et presertim hæresis, inquit Rupertus et Beda) quantum hæresis proprie est lepra capitis, ut dicam vers. 29; cutis colore ejus est conversationis humane visibilis species; caro est conscientia interna; pilij aut cogitationes se prodentes, cum in his apparuerit lepra, puta delectus pristini situs et coloris; aut pustula, id est conscientia corruptio; aut lucens quippiam, id est reatus evidenter elucescens; sacerdos separaret eum a cœtu fidelium ad septem dies, usque ad plenam lepræ vel cognitionem, vel emendationem: si obscurior appareret, et non creverit, scabies est, id est levior culpa; si iterum creverit, lepra est, id est vivens et perseverans delibatio peccandi. Ita Badulphus.

Quesivit aliquando S. Ludovicus Francia rex ex Senacholo Campaniæ, malle sine infici an peccato? cumque se respondisset: Peccato; acriter eum perstringens: « Toto, inquit, celo erras; eque lepra peccato foedior, quod etiam post mortem affligit? Tu itaque si me amas, am mentem mutalo. » Ita refert Jonvillus in ejus Vita, cap. XCIV.

Ejusdem sensus et sententiæ fuit alter S. Ludovicus, regio stemmate natus, qui ex Franciscano factus est Episcopus Tolosanus; aiebat enim: « Prius mihi pererat, non dico regnum hoc caducum, sed orbis totus, quam in Deum meum semel peccem, cujus honorem omnibus appetendum novi. » Ita habet ejus Vita, cap. X (2).

10 ET 11. IPSA QUOQUE CARO VIVA (3) APPARUERIT, LEPRÆ VETUSTISSIMA JUDICABITUR. — Est hæc tertia species lepræ, scilicet lepra inolta, quæ in viva est carne; cum prior fuerit in cute et capillis: minus enim est grave mutari colorem solius cutis, quam capillorum etiam; gravior vero quam utrumque est, ipsam jam vivam sub cute carnem lepræ respersam esse, ita scilicet ut ipsa sit alba, et modum substantiæ carniæ amiserit: id enim lepræ vetustissimæ, et cuti inolta esse constat, quia oritur ex pituita salsa, quæ excreta a vix pultrice non solum cutem, sed et subjectam carnem pervasit, eamque in vitiosum succi naturam mutavit. Hoc autem an ita sit, ac scilicet subjecta caro sit leprosa, medici explorant fricatione et acu: si enim caro fricata non rubeat, et si pumeta acui non sanguinem, sed lacrem aut aquosum

(2) Vers. 9. Notat thronos תְּרוֹנוֹת hic positum esse pro תְּדִבֶּה, ut sæpe apud Hebræos, quando duo junguntur substantiva, verbum respondere solet substantivo posteriori, cum debeat priori. Conf. Glassii *Philolog. sacr.* Tract. III, cap. U.

(3) Proprie, *signum carnis cruda in cicatrice.*

(1) Hic notat *postquam*: ita et Rosenmullerus ad h.l. Cf. *Exod.* XIX, 1; *Num.* I, 1; *I Reg.* II, 18. Negat tamen Masner, qui verit, in *mundationem suam*, id est, ut mundus declaretur.

humiditatem reddat, signum est eam esse lepra infectam: hæc lepra est elephantia, præsertim si carnem depascatur et exedat. Ita ex Galeno, Avicenna et Paulo. Egineta Valesius.

Tropologie Radulphus: lepra carnis non vivæ est mala deliberatio quæ licet vivat, cito tamen mortificatur; sed lepra carnis vivæ est illa, quæ pertinax vehementius radicatur, et sacerdotialis admonitionis clausuram non recipit: quare antequam radiceetur et serpat, confessione et penitentia deleatur. Nam, ut ait S. Chrysostomus, homil. 36 ad Populum, acer instat diabolus, ingressum aliquem capere volens: qui, si vel brevem arripuerit vacationem et dilationem, magnum inducit torporem. Et Theodoricus rex apud Casiodorum, epist. 14, lib. III Variarum: «Malum, inquit, cum perseverat, augetur; et remediabile bonum in peccatum, est accelerata correctio.»

41. CONTAMINABIT ITAQUE EUM SACERDOS. — «Contaminabit,» id est contaminatum iudicabit: ita passim accipitur hoc capite *contaminabit*, vers. 41, 20, 23, 27, 30. Vide *Can.* 11.

42 et 43. SIN AUTEM EFFLORUERIT DISCURRENS LEPRÆ IN CUTI, ET OPERUIT OMNEM CARNEM A CAPITIS USQUE AD PEDES, QUIDQUID SUB ASPECTUM OCULORUM CADIT (1), CONSIDERABIT EUM SACERDOS, ET TENERE LEPRÆ MUNDISSIMA JUDICABIT. — Est hæc quarta species lepræ, quæ dicitur mundissima, id est minime contagiosa scabies. Unde Hebræa, Chaldaea et Græca habent (quod et paulo post in Latinis sequitur), iudicabit eum mundum a lepra, quia videlicet hæc scabies discurrens per totum corpus, tantum est purgatio nature, valde se undequeque purgant, et vitiosos humores ejicientis: secus est cum in una parte consistens, vitium illius partis interius arguit, aut certe debilem vim expultricem. In vitiosis enim corporum dispositionibus, et cacochymis optimum censent medici, si illa per variolos, scabiem aliæque excrementa abundanter foras erumpant: quod enim non erumpit, interius manet, et cor aliæque vitalia afficit et inficit. Ita ex Hippocrate Valesius.

Tropologie, lepra discurrens in cute, est infamia falsa criminum, qualibus Christus et Sancti, maxime in primitiva Ecclesia aspersi, ideoque afflicti sunt: hæc discurret, quia nusquam locum invenit ubi vere stabilior; in candorem veritur, id est in laudem cognita rei veritate; ideoque lepra mundissima censetur, quippe per eam homo potius in patientia, moritis et gloria accrescit, cum sine criminis perpetratoe criminis laborat suspicione. Ita Radulphus. Hinc dicitur de Christo, *Isaïæ* LII, 4: «Et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum.» Vides quomodo hæc lepra, puta infamia, realiter cutem Christi tetigerit et afflixerit.

44 et 45. QUANDO VERO CARO VIVENS (lepra as-

persa) IN EO APPARUERIT (consumpta cute), TUNC SACERDOTIS JUDICIO POLLUETUR, — pollutus declarabitur. Vide vers. 6 et 11.

46 et 47. QUOD SI RURSUM VERSA FUERIT IN ALBOREM, ET TOTUM HOMINEM OPERUERIT, CONSIDERABIT EUM SACERDOS, ET MUNDUM ESSE DELEARNET, — quia hoc signum est carnem sanari, et pelle rursum undequeque obducit.

48 et 19. CARO AUTEM ET CUTIS, IN QUÆ ULCUS NATUM EST ET SANATUM, ET IN LOCO ULCERIS CICATRIX ALBA APPARUERIT, SIVE SUBRUBRA. — Nihil hic aliud dicitur, quam lepram jam dictam vers. 3 et seq. posse innasci ulceribus (sive ea sponte nata sint, sive inusta), sanatis puta cicatricibus; neque id mirum, quia ulcera sponte nascuntur in partibus debilibus, ob pravos succos in eas missos, et quæ semel ulcerata sunt, licet cicatrice obducantur, manent tamen debiliores; quapropter et ipsa ulcera solent sæpe in ipsis partibus novari, et materia lepræ in eandem partem emergere. Orta vero lepra hic easdem notas habet, quas in reliquis partibus: nimirum prima ejus nota est, macula serpens; secunda, locus profundior reliqua cute; tertia, pili mutati in candidum: hæc enim vere ac maligne lepræ notæ sunt: contraria, mundæ scabiei signa sunt.

Nota, «subruba,» id est subruba; quia licet macula lepræ in reliqua cute candida sit, in cicatrice tamen relicta ex ulceribus fit aliquid subruba, eo quod sanguis quo pars nutritur, male ob ejus debilitatem mutetur, quæ causa macularum est. Ita Valesius.

23. SIN AUTEM STETERIT IN LOCO SUO, ULCERIS EST CICATRIX, ET HOMO MUNDUS ERIT, — quia si lepra esset, non sisteret, sed serperet; ergo id quod videtur in tali cicatrice album vel subrufum, est ex ulcere præcedente, non autem est lepra.

24. ALBAM SIVE RUFAM, — quia si esset ex combustione, esset nigra; ergo cum sit alba vel subruba, suspicio est esse lepram (2).

28. SIN AUTEM IN LOCO SUO CANDOR STETERIT NON SATIS CLARUS (obscurus, ut paulo ante dixit), PLAGA COMBUSTIONIS EST, — combustionis infecta et relicta.

Tropologie, ulcus significat flagitiorum sanem, per quam honestatis humane species vivitur: plaga combustionis significat iram et vindictam: hæc si sanata rursum recruduerint, et maculam albam, id est voluptatum blandimenta, aut rufam, id est eruentam speciem discordiarum, ostenderint, considerabit sacerdos ut supra, etc.: utraque enim macula ab alterutro vitio oriri potest. Ita Radulphus.

29. VIR SIVE MULIER, IN CUJUS CAPITIS AUT BARBA GERMINAVERIT LEPRÆ, — ita ut lepra cutis et carnis in barba vel capillis se prodatur: nam in cute esse hanc lepram, patet ex eo quod sequitur, eam humiliorum esse carne reliqua.

(1) Hebr. est, per omnem aspectum oculorum sacerdotis, id est, si sacerdos observavit hoc accurate.

(2) Hebr. est, si nota, sive signum adustionis exoritur, scilicet: pustula albo-subruba aut alba.

Est hæc quinta species, non formalis, sed materialis lepræ: scilicet lepra barbe et capitis, quæ ejusdem forme et rationis est cum lepra aliarum partium. Unde hujus signa sunt eadem, quæ aliarum jam dictarum, nimirum lepra quæ humilior est cute reliqua, et capillorum mutat colorem, et sese effundit ac serpit, maligna est; aut etiam quæ cum videretur esse mundata et curata, rursum emergit, recidit et proserpit; quæ vero hisce contraria habet, non est maligna. Illud tantum interest, quod in reliquis partibus lepra pilos in albos commutat, in barba vero et capite mutat eos in flavos et tenues; cujus rei causa est, quod capitis lepræ innasci solent achores (quæ vulgo vocatur *tinea*), puta ulcuscula quedam, quæ manant et stillant siccum quemdam liquidiori melli similem: quod aperte indicat tali etiam sanie imbutam esse illis capitis cutem. Merito ergo tales inde capilli nascuntur, tenues, inquam, et flavi, uti et reliquis partibus, quæ salsa pituita imbutæ sunt, nascuntur albi. Causa illius saniei est bilis flavæ tenuis cum salsa pituita permixtio. Unde iis mulieribus, quæ tinea laborant, auro similes capilli oriuntur. Ita Valesius.

Tropologie, superiores lepræ hucusque morum vitia fuerunt: hæc vero est fidei, estque hæresis, quæ ut lepra et ut cancer serpit, sicut unius pedis scabies totum commaculat gregem; statim ergo hæc tollenda et separanda est, ut ait S. Hieronymus in cap. v ad Galat. «Scintilla statim ut apparuerit extinguenda est, et fermentum a masse vicinia smovendum, secunde putridæ carnes, et scabiosum animal a sanis ovium repellendum: ne tota domus, massa, corpus et pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arius in Alexandria una scintilla fuit, sed quia statim non oppressa est, totum orbem ejus flamma populata est.»

Refert Gregorius Turonensis, lib. I *Miraculorum S. Martini*, cap. xi, et ex eo Baronius, anno Christi 360, quod rex Gallicie cum subditis Ariana hæresi infectus a Deo punitus sit; nam regio illa lepra percussa est, et filius ejus Charrariens graviter ægrotare cepit, ut solo spiritu palpitarer. Quare pater misit vota et dona ad S. Martinum, ejusque fidem orthodoxam amplexus est: inde filius ejus sanatus est, et plaga lepræ cessavit: «Nec unquam usque nunc, inquit Gregorius, lepræ morbus super aliquem apparuit.»

Lepra ergo in capite, est error circa divinitatem Christi; lepra in barba, est blasphemia in prophetas: per barbam enim homines perfecti significatur, qui Christo capiti coherent quasi barba, ejusque influxum proxime suscipiunt; de quo dicitur: «Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.» Capillus flavus et solito subtilior, est superba cogitatio et sui fiducia: sicut niger, est humilitas et obedientia; humilior carne locus, est erroneus articulus, qui

veritate Ecclesie longe est inferior. Si cutis et locus æqualis sit, radendus est, id est, ei subtrahenda est facultas disputandi, ne infirmo adhuc ingenio tanta mysteria discutere presumat, agnita jam veritate Ecclesie, in qua conqiescere, et cui suum iudicium subdere debet. Locus autem macule radi prohibetur, ut erroris sui memoria homini relinquatur. Ita Radulphus et Irschius.

Rursus: Lepra in capite est arrogantia in mente; hæc enim est origo hæresis. «Septemplerter, inquit S. Bernardus, serm. 3 *De Resurrect. Domini*, occupavit nos lepra superbie: primo, in proprietate possessionum; secundo, in gloria vestium; tertio, in voluptate corporum: in ore quoque dupliciter, et similiter, et in corde: in ore, quarto, cum in adversis murmuramus; et quinto, cum in prosperis arroganter commendamus: in corde, sexto, propria voluntas; et septimo, proprium consilium» et iudicium, quod est pater hæresis. Porro hæc lepra maxime viles et abjectos invadit, cum ad dignitates et fastigia evolvuntur, uti experientia docet. «Comperit habere humilimos quosque, maxime ubi alta accesserunt, superbia atque ambitione immoedicos esse. Hinc C. Marius patrum memoria, hinc Diocletianus nostra, communem habitum supergressi sunt, dum animus potentie expers, tanquam media refecti, insatiabilis est,» inquit Aurelius Victor, *De Cesar. Præclara S. Augustinus, De Catechiz. rudib.:* «Magna, inquit, miseria est, superbus homo; sed major misericordia est humilis Deus.» Et lib. XIV *De Civit.:* «Audeo, ait, dicere, superbis utile esse cadere in aliquod apertum et manifestum peccatum, unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando flevit, quam sibi placuit, quando presumpsit. Hinc ait Psaltes: Imple facies eorum ignominia, et quærent nomen tuum, Domine.» Et S. Bernardus in epist. 1: «Humilitas, ait, homines similes angelis facit, et superbia ex angelis demones facit: et, ut evidenter ostendam, ipsa omnium peccatorum initium, finis et causa; quia non solum peccatum est ipsa superbia, sed etiam nullum peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse sine superbia.»

33. RADERET, — ut clarus apparet post septem dies, an serpsit lepra.

39. VIR SIVE MULIER, IN CUJUS CUTI CANDOR APPARUERIT. — Describitur hic vitiligio, id est macula simplex coloris candidi lucentis in cute, quæ non est lepra. Unde hebraice vocatur *בִּהַא* *bihæ*, id est lentigo, vel vitiligio in cute germinans.

40 et 41. VIR DE CUJUS CAPITIS CAPILLI FLUUNT, CALVUS ET MUNDUS EST: ET SI A FRONTE CEDIDERINT PILI, RECALVASTER ET MUNDUS EST. — «Recalvaster» hic dicitur is, cui versus frontem capilli fluunt; «calvus,» cui toto capite, ita ut superne totus depilis fiat. Ita Irschius et Radulphus, et patet vers. 35. Ita etiam hæc distinguunt et vocant Chaldaea et Septuaginta.

42 et 43. SI AUTEM IN CALVITIO SIVE IN RECALVATIONE, ALBUS VEL RUFUS COLOR FUERIT EXORTUS, ET HOC SACERDOS VIDERIT, CONDENABIT EUM HAC ULTRA LEPRÆ. — Hæc enim macula albæ vel rufæ, significat malignos succos, qui corumpunt radices capillorum, et tales subinde sunt in maligna alopecia, sive ophiasi, id est profluvio capillorum, ex abundantia pituitæ, vel melancholicæ. Unde maligna hæc alopecia inter species lepræ numeratur. Ita Valesius.

Est hæc sexta species lepræ, quæ scilicet est in calvitiis.

Tropologicæ, capilli terrenam substantiam significant. Calvus ergo est, qui eam omnino dat patribus; recalcaverit, qui eam relinquit non ad voluptatem, sed ad necessitatem: in his color albus, id est cupidio gloriæ; vel rubeus, id est crudelitas rapinarum, oriri possunt: hæc enim lepra oritur ex ipsis virtutibus, sicuti præcedentes ex vitis. Ita Radulphus.

44. QUICUNQUE ERGO MACULATUS FUERIT LEPRÆ. — Quinque res hic præcipiuntur leproso, ut his quasi signis dignosceatur, aliique eum cavere possint, ne ab eo inficiatur: *primo*, « habebit vestimenta dissuta; *secundo*, caput nudum; *tertio*, os veste contectum; *quarto*, contaminatum ac sordidum se clamabit; *quinto*, solus habitabit extra castra. »

Nota: Quædam horum præcipiuntur propter leprosum, quædam propter alios, quædam propter utrosque. Propter leprosum, ut habeat vestes dissutas, nudum rasumque caput; ut scilicet hæc ratione experient pulvis corporis et capitis vapores. Propter alios, ut habeat os lectum, et clamet se leprosum: nulla enim re magis inficere potest homo immundus, quam anhelitus et expiratione qua per os agit. Propter utrosque, ut habitet extra castra, solus scilicet, ne aliis nocent; atque in libero aere, ut eo recreetur, et sensum curetur.

45. HABEBIT VESTIMENTA DISSUTA. — Hinc Abulensis censet Judæorum vestes olim fuisse unilique consutas, ita ut eas induerent injecto desuper per epaui capiti; eo modo quo hincintumam tunicam induebat pontifex, *Exod. xxviii, 32*; ideo enim leproso assignatur hic vestis dissuta, quia sani habebant consutas. Sed hæc ratio non concludit: poterant enim sani habere vestes consutas à lateribus, sed in pectore apertas, et nodis, unguibus, vel ligulis adstrictas; leprosi verbò variis in locis et lateribus eas dissuere debebant.

CAPUT NUDUM. — Hinc censet Abulensis Judæos tecto capite incessisse etiam in templo, itaque orasse (unde et pontifex in templo caput cidari tegebatur), ut capite tecto significarent suum timorem et subjectionem legis, legique quasi pileo se caput subijcere et involvere debere. E contrario in lege nova nudamus capita, in signum libertatis Christianæ. Unde Paulus, *I Corinth. xi, 4*: « Omnis vir, ait, orans velato capite, deturpat caput suum. »

OS VESTE CONTECTUM. — Chædæus vertit, *os ejus involvetur panno sicut lupus*, non quando est solus, sed quando appropinquat aliis, quos halitus inficere possit, tuncque, non alias, facit id quod sequitur.

SORDIDUM SE CLAMABIT. — Abulensis putat non juberi, ut clamet voce, sed signis quatuor jam datis. Verum hoc non est proprie clamare. Unde Chædæus disertè vertit, *clamabit: non contaminemini, neque immundi sitis*.

46. SOLUS HABITABIT EXTRA CASTRA. — In deserto, et extra urbes in Judæa; intellige nisi sit persona valde eminentis. Nam Ozias lepra percussus, permissus est, utpote rex, habitare in domo libera seorsim, *IV Reg. xv, 3*: erat enim hæc domus ejus plane separata a populo, ut dicitur *II Paral. xvi, 21*. Unde perinde erat ac si extra urbem habitasset. Quanquam S. Chrysostomus, *homil. 4 et 5 in vi Isaia*, docet Judæos peccasse, quod reverenti regalem dignitatem, regem Oziam procul extra urbem non expulerint: ideoque Deum illis subtraxisse prophetiam et prophetas usque ad mortem Ozias; tum enim cepit prophetare Isaias: nam in anno quo mortuus est Ozias, vidit Isaias illam illustrem visionem quam describit *cap. vi*, ut patet ibidem *vers. 1*. Sed de hac re in *Isaia* dicendum.

Hinc patet falsum esse quod scribit Manethon, et alii Gentium historici, teste Josepho, *lib. III Antiq.* et *lib. VII Belli*, Hebræos fuisse colluviem scabiosorum ac leprosum, quos proinde Ægypto pulsos Moses duxerit in Chanaan, præcipiens eis ut peregrinis non communicarent, ne videlicet eadem de causa Chananæis invisi fierent. Si enim ipsi fuissent tantum colluvies leprosum, quomodo Deus jussisset eis leproso a convictu suo separare?

Voluit Deus leproso extra castra degere, tum ne alios inficerent, tum ut in hac solitudine ab omnibus destituti discerent ad Deum recurrere, eique dicerent: « Tibi derelictus est pauper, orphanus tu eris adiutor. » Didicit hoc sanctus ille Abbas in eremo, qui, ut legitur in *Vitis Palæum*, cum sexaginta annos fuisset leprosus, atque afferretur ei a quodam pecunia, qua se sustentaret, eam rejectit dicens: « Tu post sexaginta annos venis auferre nutritorem meum? Ecce tantum temporis habens in infirmitate mea nihil indigni, Deo tribuente et pascente me. » Atque hinc forte factum est ut leprosi, etiamsi divites sint, pane non proprio, sed mendicatio vivant, tumque minus lepra sua crucientur (si verum est quod ipsimet asserunt). Est enim panis emendicatus, panis Dei et angelorum (ut ait S. Franciscus), insignandum elemosynarios ad eum dandum, et pauperes ad plectendum.

Tropologicæ Radulphus: Corpus leprosum discooperitur, cum eorum iniquitas revelatur; caput nudatur, cum perversitatis illorum origo et radix exponitur; contaminatus se clamant,

etsi non sua confessione, utpote pertinaces, certe operum suorum confessione; ora eis clauduntur, dum omnibus confabulationem eorum execrantibus propinandi veneni facultas subtrahitur. Hæc omnibus peccatis, sed maxime heresi conveniunt. Unus enim Lutherus, unus Calvinus, quia non fuit separatus, nonne multa regna sua lepra et heresi infect? Sic fornicator, sic ebriosus, suam lepram et vitium his quibuscum versatur, affricat. « Qui tetigerit pleem, inquinabitur ab ea; et qui communicaverit superbo, induet superbiam, » inquit Ecclesiasticus, *cap. xiii*; et: « Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit; amicus stultorum similis efficitur. » Audi insigne Sænece consilium, *epist. 104*: « Si vis, inquit, vitis exui, longe a vitiorum exemplis recedendum est. » Item: « Hærebit tibi tumor, quando cum superbo conversaberis; hærebit avaritia, quando cum avaro convixeris; incendent libidines tuas adulatorum sodalitia. Cum Cætonibus vive; cum Solerte, cum Zenone versare. »

47. VESTIS LANÆ SIVE LINEÆ, QUÆ LEPRAM HABERIT. — Est hæc septima lepræ species, sed analogæ, scilicet lepra vestis vel domus; de qua *cap. seg. vers. 33*.

Quæres, quænam hæc fuerit lepra, et unde orta? Respondet Valesius, lepram morbum contagiosum esse, non minus quam pestem; sicuti ergo videmus pestis semina solere adherere vestibus, cubiculis, domibus, poculis, lanæbus (per hæc enim omnia accidit fieri infectionem): ita constat et lepram posse adherere vesti et domui, esseque posse domum et vestem uti pestilentem, ita et leprosam. Rursus, sicut domus aut vestis fit pestilens, ita et fit leprosa altero duorum modorum. *Primo*, ex aeris infectione et corruptione; sicut enim vestes contrahunt tinea ex aere, ubi situ sunt obstitæ et non ventilantur, ita et pestem et lepram. Pari modo videmus vestes, ligna, parietes, hinc Austro putrescere, hinc vero Aquilone à putredine liberari; eaque de causa mulieres solent ad flantem Aquilonem vestes suspendens distendere, ut incorrupte serventur. *Secundo*, ex contactu vel contagio leprosi; omnis autem contagio vel fit anhelitu, vel exhalatione et evaporatione vaporum pultridorum, que fit per poros totius corporis, maxime per sudorem. Sic videmus spectulam à muliere menstruata infici sanguine colore, eo quod ab oculis ejus exant spiritus quidam, et cum his humiditates tenues sanguineæ, que in speculo condensantur, ut apparet in eo sanguineus color.

Hæc ergo modis leprosi inficere possunt vestes et domos, etique lepram afflari. Unde expedit eis et vestes et domos mutare, versarique in aere puro et libero: licet enim res animatæ diverse sint nature et temperiei ab inanimatis, tamen ob communem naturam, qua utraque putredini sunt obnoxia; possunt sibi invicem communicare et affricare putrescentias non omnino similes, sed

analogas; puta qualitates aliquas corrosivas aut putrefactivas; que sicut hominem; ita et vestem ac domum: exedant et corrumpant.

Quare ad omnia cûs vitia sananda optimum remedium est, ait Valesius, uti vestibus novis, mundissimis aut lotis crebro; usque adeo ut sola mundities satis esse soleat ad curationem: hinc capite sequenti iterata lotio præscribitur in purificatione leprosi, *vers. 8 et 9*. Sicut e contrario qui sordidis et putrescentibus jam vestibus utitur, raro sunt liberi a scabie, pruriginè, pediculis; mirum potest uti vestis à cute, ita cutis a veste infectionem recipere, et utrimque seorsim putrescere; et ambo sordida cum sunt, cõmputrefaciunt se mutuo.

Denique in vestibus laneis aut pellicèis peculiaris quedam est causa, quæ morbos animalium, in quibus lana aut pelles detractæ sunt; nam seipsum est illud, vestes ex lana mortuorum pediculos facere: pari modo et alias morborum infectiones efficiunt.

Secundo, melius alii cum Theodoro, *Quest. XVII*, aliter de hæc lepra sentiunt, scilicet Deum olim dum peccarent Judæi, lepram hæc infingere solum vestibus aut domibus roborat; ut per eam possessores ad sanitatum mentis evocaret; itaque lepram hæc non tam naturalem fuisse quam plagam a Deo immissam. Videtur ergo lepra hæc fuisse tinea, vel qualitas quædam corrosiva (qualis est in sale, nitro, vitriolo, quæ et vestes, et stannum, et ferrum exedunt et perforant), vel corruptiva, eaque proserpens, vestibus et domibus Judæorum a Deo vel per se, vel per causas secundas inflata, ideoque videtur Judæis et Judæis fuisse pene propria; aliisque gentibus ferè innoxia. Id ita esse probatur, *primo*, quia jam nullam novimus lepram in domibus aut vestibus; ne enim domus et vestes naturaliter lepra infici solent, adeoque lepræ non sunt capaces. *Secundo*, quia experiri jam lepram quæ est in leproso, non diffundere se in ejus vestes et domum; alioquin enim omnes leprosum vestes essent lepra infectæ, artosæ et putrefactæ, cujus contrarium videmus. *Tertio*, pestis non inhereat; sed inficit vestem aut domum, ita ut eam intemerat; consumat, uti interimit hominem; sed vestis et domum tantum adheret, eamque reddit homini pestilentem, ita ut homo ex a vapores pestilentes, qui ei adherent, contrahat, posteaque inficiatur et consumatur; ergo pariter lepra non inhaeret, sed adheret tantum vesti aut domui, nec eam facit leprosam, sed homini tantum lepram afflari potest; olim autem lepra inhaerebat domui et vesti, eamque vere leprosam faciebat: alia ergo ratione domus dicebatur tunc pestilens, alia leprosa; pestilens enim dicebatur casualiter, leprosa vero formaliter. *Quarto*, quia *cap. seg. vers. 34*, hæc lepra domorum vocatur *plaga*, scilicet a Deo immissa: hoc enim expresse significat Ibi Hebræa, quæ sic habent; *si dederò* (scilicet ego Deus) *plaga-*

Ver. 47.
Septima
species
lepræ est
lepra
vestis
vel
domus.
Qualis
fuit hæc
lepra?
Sensu
tia
Valesii.

Duo
modi
domus
vel
vestis,
vel
leprosa.
Primo.

gum lepræ. Denique, licet jam cariem in lignis, calce et lapidibus experiamur, nullam tamen jam in eis lepram agnosimus talem, que etiam novos solidosque lapides invadat, erodat et absumat, uti faciebat hæc lepra Judeorum, ut patet cap. seq. vers. 44, ubi jubetur omnes lapides lepræ infecti ex domo eximi, et novi substitui, qui si postea lepra infecti inveniuntur, jubetur domus dirui.

Unde hæc novorum lapidum infectio? Utique non affricatio veterum, qui jam circumcirca sublata sunt; ergo a Deo et a vindicta divina, ergo lepra hæc non tam naturalis fuit, quam opus et plaga Dei: fateri tamen Deum in hac plaga infligenda uti potuisse (more suo) causis secundis, puta aere corrupto, leprosi contactu et similibus, uti explicuit paulo ante Valesius; sed ita ut hæc omnia vim propriam et adequatam gignendi lepræ in vestibus et domibus non habuerint, nisi singulariter concurrent et inoperante Deo. Loquor de lepra propria et perfecta; nam si lepram tantum intelligas tinsam aliquam vestium vel cariem lignorum et lapidum, scimus hæc ex solis naturalibus causis provenire posse; atque hæc ipsa lepra hinc quoque intelligitur, eratque secundum notas et signa hic præscripta diducenda. Magis tamen de lepra perfecta, et a Deo immissa hic loquitur Scriptura, uti dixi (1).

(1) Valesii sententiam refutavit Hebenstreit, in Dissert. Altera, que *Cura sanitatis publicæ apud Veteres exemplis* proponit, Lips. 1783: « Non video, inquit, quid peccari legi tunc opus fuisset, cum eo ipso, quod leprosi homines ex societate civium removerentur, omnis quoque eorum suppellex immunda & communi usui inepta evaderet. Præterea vero, quod maximum est, legislator pannorum et linteorum lepram pariter impuram pronuntiat, sive stamen tantum, sive subtegmen, sive utrumque corruperit. Eoque ipso agnoscat, fieri posse, ut in parte tantum panni labe hæreat, pars integra sit. Quod quo pacto in panno lepræ contagione corrupto contingere potuerit, difficulter dixeris. In ipsis certe materiæ, panno conficiendo adhibite, vitio admittendo magis minuse idoneæ, diversitate, causa queri non potest. Neque enim licetiam erit Judæis, veste ex duplici materie, lana v. g. et lino contexta, uti (Levit. xix, 19; Deut. xxii, 11). Vestem autem simplicem texture, sive mere lanae, sive linae tantum esset, totum certe occupasset lepræ virulentia, utpote per halitum et ulcerum saniem transfusa. Novimus nostris quoque temporibus morbis variis agrotantium vestes ita contaminari, ut sanis illas induentibus certissimum periculum afferant. In his tamen morbis nullus est, cujus virus telam, quam attingit, non totam penetrat, sed in stamine tantum, vel subtegmine consistit, nullus, qui in veste ab agrotato seposita, perinde ac in ea, qua corpus jam tegitur, hinc serpat. Ipsa cancro consumptarum et sideratarum, id est, sphaculo affectarum partium terribilior licet sanies, nunquam tamen ultra linteorum partem eam, quam loco affectæ proximam ab initio imbuerat, in illis a corpore demptis diffusatur. Quæ quum ita sint, nescio an morbi contagio recte tribui possit vitium illud vestium, cui lepræ nomen a Mose datum est. Putaverim notissimum vocabulum istud a corpore vivo ad corpora exanimia translatum fuisse, eandem sermone licentia, qua nos quoque interdum utimur, dum v. g. arbores et saxa cancro adesa esse dicimus, quando

Tropologie, leprosa vestis, id est liber et scriptura heretica, est comburenda et exterminanda. Ita Radulphus. *Secundo*, generalius ac pulchrius ait idem Radulphus: Vestis nostra sunt opera justitiæ; de quibus dicitur *Psalm. cxxxix, 9*: « Sacerdotes tui induantur justitiam, » quibus anima et honestas foris comparat famam, et intus coram Deo fovet conscientiam; estque duplex, lineæ, id est spiritualis, uti sunt meditatio, oratio, lectio; et lineæ, id est corporalis, uti sunt opera misericordie. Vestis nostræ stamen (de quo vers. ult. et vers. 33, juxta Septuaginta), est intentio, quæ stat cum ad Deum et cœlestia dirigitur. Subtegmen est operum instantia, quibus sub hac intentione diversis temporibus insudatur: hæc quippe more subtegmis diversa subinde pecti latera, nunc in dextram contemplationis, nunc vero in actionis sinistram se transferens. Pellis est carnis mortificatio. In his omnibus potest oriri lepra alba, id est inanis gloria; vel rufa, id est malignosa invidia.

Denique lepra carnis est libido et gula: hujus remedium est meditatio mortis et inferni, ut cogitet homo illud S. Augustini, tract. *De honestate mulieris*, cap. iii: « Cito preterit quod delectat, et permanet sine fine quod cruciat. » Lepra vestis est vestium splendor et luxus; nam in vestibus querendus est calor, non color; necessitas, non pretium; utilitas, non subtilitas: remedium est cogitare ornatum hominis esse mores honis et modestiam vestitus. Unde Clemens Alexandrinus ex Cæo, lib. II, cap. x, hæc virtutis et vitii pingit imagines: virtutem facit simpliciter stantem, candida veste indutam et pura, sola reverentia ornam. Improbitaltem contra pingit superflua et varia veste indutam, atque alieno colore exultantem. Laudo, ait Clemens, Spartanos, qui solis meretricibus floridas vestes, et aureum mundum gestare permisere, a probis mulieribus ornatus studium auferentes, quod solis meretricibus concederent se ornare. Lepra domus sunt filiorum et famulorum pravi mores: hi a patrefamilias disciplina coercendi sunt, et bona institutione virtus in domum inducenda est; nam, ut ait S. Cyrillus, lib. *De Habitu virginum*: « Disciplina est custos spei, retinaculum fidei, dux itineris salutaris, fomes ac nutrimentum bonæ indolis, magistra

In his aliquid humiditate, putredine, vel aeris imperia corruptum est. Quod igitur ad illam pannorum linteorum lepram attinet, placet Michaelis (*Mosaïsch. Recht*, tom. IV, § 214) sententia, existimantis, leprosam lanam dici eam, que ab ovibus morbo enectis vel scabiæ sumpta est. Usa enim constitit, hujusmodi lanam asperam esse et inutiltem, ut etiam telæ ex tali materie confectæ paulatim hinc inde exsulant, et qui illis vestimuntur, periculum sanitatis addant. Similiter cororum lepram, quos meminit Moses, illud ipsam vitium fuisse putaverim, quod tum ceterarum animalium senio aut morbo consumptorum exuvii inheret, tum bovinis præsertim pellibus ex armentaria lue conciliari solet. Ille enim fragilis sunt, et sæpius semese quasi apparent, et sanitati non parum officiant. »

virtutis; hæc facit in Christo manere semper, ac jugiter Deo vivere. » E contrario, « repressa disciplina sævit impunita nequitia, » inquit S. Augustinus, serm. 13 *De Verbis Domini*.

LEPRA REPUTABITUR, — si manserit, postquam ostensa fuit sacerdoti (1).

33. FACIEN PRISTINAM NON REVERSAM. — « Pristinam, » quam scilicet habebat vestis, antequam esset infecta lepra; permanens enim in ea nota, indicat esse lepram, alias enim aliquo modo mutasset colorem. Unde sequitur:

EO QUOD IMPUSA SIT IN SUPERFICIE VESTIMENTI, VEL PER TOTUM LEPRAM. — Lyranus putat hic corruptam esse nostram versionem: nam pro *in superficie, vel per totum*, hebraice est, *in cavito vel recavatione*. Verum dico esse metaphoram Hebræam. Hebræi enim domui tribuunt ea que sunt hominis, puta manus, pedes, caput, calvitium; sicut ergo calvitium vocant, cum tota superficies capitis est depilis; recavationem vero, cum tantum anterior pars circa frontem est calva, ut patet vers. 41: ita et in vestibus recavatio significat superficiem ejus extimam, hæc enim nobis est quasi anterior; calvitium vero significat superficiem ejus intimam, que nobis est quasi posterior. Unde Septuaginta vertunt, *in stamine vel subtegmine*, uti et habent Hebræa, Latina et Chaldaea, vers. ult. in anacaphalæosi lepræ vestium: hinc et Vatablus vertit, *in parte anteriore vel posteriore vestis*; et Chaldaeus, *in vetustate vel novitate sua*: anterior enim pars vestis, quia teritur et tractatur, fit vetustior; interior vero, quia non tangitur nec teritur, manet quasi nova.

36. SIN AUTEM OBSCURIOR FUERIT LOCUS LEPRÆ (si lepra in domo videatur obscurari), ABRUMPET EUM. — Sic tropologie expedit homini, ut eo munere privetur, ob quod lepra superbiæ obscuratur. Unde S. Benedictus in *Regula* jubet ut, si monachus arte aliqua aut officio extollitur, inde avelletur, et alteri mancipetur, inquit Radulphus.

37. QUOD SI ULTRA APPARUERIT, etc., LEPRA VOLATILIS ET YAGA (similis illi in homine, de qua vers. 12) DEBET IGNE COMBURI. — Ex hujus loci sensu mystico Tertullianus, libro *De Pudicitia*, cap. xxi, conatur probare mochos, qui relapsi sunt, non esse recipiendos ad penitentiam; hoc enim mystice esse quod hic dicitur, vestem, si rursum in ea apparuerit lepra, esse comburendam, quia indicium est perseverantis lepræ, id est perseverantiam in peccato mœchiæ: hæc enim est lepra.

Verum hinc tantum colligi potest mœchum non

(1) Vers. 48. Vocibus *stamine* et *subtegmine* non indicantur panni texti, sed fila textenda, ad id parata et destinata. Id patet vers. 58, qui comburi jubet sive stamen, sive subtegmē vitiosæ vestis.

esse recipiendum quamdiu apparet in eo lepra, id est mœchia. Si enim hæc per respicientiam tollatur, jam amplius in eo non erit lepra comburenda, sed penitentiae puritas ab Ecclesia amplectenda.

39. QUOMODO MUNDARI DEBEAT VEL CONTAMINARI, — id est, quomodo censeri et judicari debeat munda, vel contaminata; sic enim hæc duo verba toto capite accipiuntur.

Symbolice, lepra hoc capite descripta, fuit ty- Leprosus est caro filiarum dilacerata, ob octo annos loquitur. Pisona.
pus carnis Christi, flagellis et plagis dilaniata et defigurata. Christus enim lepram nostram, id est peccatum, in se luendum suscepit, unde in cruce factus est quasi leprosus. Sic enim ait Isaias, cap. liii, vers. 4: « Nos putavimus eum quasi leprosum, et percussimus a Deo, et humiliatum, » idque primo, quia sicut leprosus toto corpore lepra maculatus, sui horrorem intuentibus inenit: ita Christus toto corpore flagellis et vulneribus lividus, horrorem simul et commiserationem aspicientibus commovebat, ut merito Pilatus eum Judeis proponens, dixerit: « Ecce homo. »

Secundo, leprosus habebat vestes dissulas: ita milites seiderunt vestes, quin et carnem Christi.

Tertio, leprosus habebat caput nudum: ita Christus nudo fuit capite, sed spinea corona coronato.

Quarto, leprosus habebat os veste contactum; de Christo ait Isaias: « Quasi absconditus vultus ejus: » rursum: « Quasi agnus coram fondente se obmutescet, et non aperiet os suum. »

Quinto, leprosus se leprosum et sordidum clamare debebat: Christus totus crucis quid clamavit nisi: « O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, et videte si est dolor sicut dolor meus! »

Sexto, leprosi caro erat vilissima et abjectissima; Christus ait: « Ego sum vermis, et non homo; opprobrium hominum, et abjectio plebis. » Similis fuit Christus S. Job qui, sedens in sterquilino, non fuit agnitus ab amicis, quia « non erat ei aspectus, » eratque despectus, et novissimus virorum.

Septimo, lepra solebant puniri superbi; et Christus nostræ superbiæ, quasi lepræ speciem gessit, eamque curavit sua hac abjectione: ejus enim livore curata est plaga superbiæ nostræ.

Octavo, leprosi urbe pellebantur, nemo eos aditu, congressu, sermone dignabatur, omnes illos aspernabantur, et quasi pestem fugiebant: ita Christus, quasi leprosus, extra portam ejectus et crucifixus est, *Hebr. xiii, 12*, et *Psalm. lxxviii, 12*: « Amici mei et proximi mei adversum me appropinquerunt (hebraice est, *ex adverso plagæ mee*; S. Hieronymus vertit, *quasi contra lepram meam steterunt*), et qui juxta me erant, de longe mearum. »

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describitur ritus lustrationis, quo legaliter expiendus est leprosus, et lepra jam curata in homine, vers. 2, et in vestibus ac domibus, vers. 34.

Ritus erat hic: primo, expiendum aspergebat sacerdos sanguine passeris, per alium passerem alligatum baculo cedrino, cum cocco et hyssopo: mox passerem vivum avolare sinabat, vers. 5; secundo, expiendus lavabat vestes suas, radabat pilos corporis, ac lavabat seipsum, vers. 8; tertio, die octavo offerebat agnum pro delicto, et agnum pro peccato, et ovem anniculam in holocaustum cum tribus decimis similis et olei sextario, vers. 10. Si mundandus esset pauper, pro hisce jam dictis offerebat agnum pro delicto, et duos turtures, vel duos pullos columbae, unum pro peccato, alterum in holocaustum cum tribus decimis similis, et olei sextario, vers. 21; quarto, sanguine agni tingebat sacerdos aurem dextram mundandi, et pollices dextrae manus et pedis; quinto, ex oleo aspergebat septies coram tabernaculo, reliquum olei fundebat super extremum auriculæ dextrae, et super pollices manus ac pedis dextri, et super caput expiandi.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens : 2. Hic est ritus leprosi, quando mundandus est : Adducetur ad sacerdotem ; 3. qui egressus de castris, cum invenerit lepram esse mundatam, 4. præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos passeris vivos pro se, quibus vesci licitum est, et lignum cedrinum, vermiculumque et hyssopum. 5. Et unum ex passeribus immolari jubebit in vase fictili super aquas viventes ; 6. alium autem vivum cum ligno cedrino, et cocco et hyssopo ; tinget in sanguine passeris immolati, 7. quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut jure purgetur, et dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet. 8. Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, et lavabitur aqua, purificatusque ingreditur castra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus, 9. et die septimo radet capillos capitis, barbamque et supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotus rursus vestibus et corpore, 10. die octavo assumet duos agnos immaculatos, et ovem anniculam absque macula, et tres decimas similis in sacrificium, quæ conspersa sit oleo, et seorsum olei sextarium. 11. Cumque sacerdos purificans hominem, statuerit eum, et hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii, 12. tollet agnum, et offeret eum pro delicto, oleique sextarium, et oblatas ante Dominum omnibus, 13. immolabit agnum, ubi solet immolari hostia pro peccato, et holocaustum, id est in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita et pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia : Sancta sanctorum est. 14. Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextrae ejus qui mundatur, et super pollices manus dextrae et pedis; 15. et de olei sextario mittet in manum suam sinistram, 16. tingetque digitum dextrum in eo, et asperget coram Domino septies. 17. Quod autem reliquum est olei in læva manû, fundet super extremum auriculæ dextrae ejus qui mundatur, et super pollices manus ac pedis dextri, et super sanguinem qui effusus est pro delicto; 18. et super caput ejus. 19. Rogabitque pro eo coram Domino, et faciet sacrificium pro peccato; tunc immolabit holocaustum, 20. et ponet illud in altari cum libamenti suis, et homo rite mundabitur. 21. Quod si pauper est, et non potest manus ejus invenire quæ diæta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos; decimamque partem similis conspersæ oleo in sacrificium, et olei sextarium, 22. duosque turtures sive duos pullos columbæ, quorum unus sit pro peccato, et alter in holocaustum; 23. offeretque ea die octavo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino; 24. qui suscipiens agnum pro delicto et sextarium olei,

levabit simul. 25. Immolatoque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextrae illius qui mundatur, et super pollices manus ejus ac pedis dextri; 26. olei vero partem mittet in manum suam sinistram, 27. in quo tingens digitum dextrae manus asperget septies coram Domino; 28. tangetque extremum dextrae auriculæ illius qui mundatur, et pollices manus ac pedis dextri, in loco sanguinis qui effusus est pro delicto; 29. reliquam autem partem olei, quæ est sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placeat pro eo Dominum; 30. et turturem sive pullum columbæ offeret, 31. unum pro delicto, et alterum in holocaustum cum libamenti suis. 32. Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui. 33. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens : 34. Cum ingressi fueritis terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus, 35. ibit cujus est domus, nuntians sacerdoti, et dicit : Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea. 36. At ille præcipiet ut effrent universa de domo, priusquam ingrediatur eam, et videat utrum leprosa sit, ne imunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret lepram domus; 37. et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, et humiliores superficie reliqua, 38. egredietur ostium domus, et statim claudet illam septem diebus. 39. Reversusque die septimo, considerabit eam; si invenerit crevisse lepram, 40. jubebit erui lapides in quibus lepra est, et projici eos extra civitatem in locum immundum; 41. domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, et spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum, 42. lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, et luto alio liniri domum. 43. Sin autem postquam eruti sunt lapides, et pulvis erasus, et alia terra lita, 44. ingressus sacerdos viderit reversam lepram, et parietes respersos maculis, lepra perseverans, et immunda domus, 45. quam statim destruent, et lapides ejus ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum usque ad vespereum; 47. et qui intraverit domum, quando clausa est, immundus erit usque ad vespereum; 48. et qui dormierit in ea, et comederit quippiam, lavabit vestimenta sua. 49. Quod si, introiens sacerdos, viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate, 49. et in purificationem ejus sumet duos passeris, lignumque cedrinum, et vermiculum atque hyssopum; 50. et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas, 51. tollet lignum cedrinum, et hyssopum, et coccum, et passerem vivum, et tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, et asperget domum septies, 52. purificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus, et in passere vivo, lignoque cedrino et hyssopo atque vermiculo. 53. Cumque dimiserit passerem avolare in agrum libere, orabit pro domo, et jure mundabitur. 54. Ista est lex omnis lepræ et percussuræ, 55. lepræ vestium et domorum, 56. cicatricis et erumpentium papularum, lucentis maculæ et in varias species, coloribus immutatis, 57. ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

2. HIC EST RITUS LEPROSI, QUANDO MUNDANDUS EST, — q. d. Hanc ceremoniam adhiberi jubeo, cum leprosus, id est is qui ante judicatus fuerat a sacerdote leprosus, postea apparuerit mundus a lepra, sive quia male judicavit sacerdos, sive quia naturaliter aut miraculose curatus est a lepra, ut multi a Christo curati sunt. Nota mundandus est, id est legittime expiandus est, et restituendus communitati aliorum hominum. Unde hebraice est, in die purificationis suæ: nam a lepra præsupponitur jam esse purgatus, ut patet vers. 3. Sacerdos enim Aaronicus lepram curare

non poterat, sed tantum curatam esse declarabat, ac deinde eum qui leprosus fuerat legitime purificabat, ac restituebat convicti hominum et tabernaculo. Major est potestas sacerdotum Christi, qui lepram spiritalem, id est peccatum, in Sacramento penitentiae curare et abolere possunt. Ita S. Chrysostomus, lib. III De Sacerd.

4. UT OFFERAT DUOS PASSERES VIVOS PRO SE, QUIBUS VESCI LICITUM EST (1). — Hebraice טוֹרֹת *torot*,

(1) Ceterum hebraea vox sumenda est significatione primaria, qua in universum aces denotat, itaque fit ut vox *toroth* non sit inutilis redundantiâ. Pro quibus vesci

id est mundos; passerem enim non sunt numerati cap. xi inter immundas aves: erant ergo mundi, a quibus vesci licitum est. »

Passer significatur ab his et iustitia ob qua legias.

Symbolice, passer expiatorius est Christus, et quis iustus, idque primo, propter prudentiam quoad partem rationalem. Passer enim nidificat in tectis domorum, et non in imo, ne fetus rapiantur a serpentibus: sic iusti mente habitant non in terra, sed in celo. Secundo, iustus dicitur passer ob temperantiam quoad vim concupiscibilem. Passer enim non facile laqueis irretitur, nec per ingluviem ventris escarum ambitione decipitur: sic iusti escis non indulgent, sed carnem macerant ieiunio. Tertio, propter patientiam quoad vim irascibilem: nam ut ait Philosophus, passer non absciscit nisi in infirmitate; sic iusti in adversis albescent: nam e virtus in infirmitate periclitatur. Quarto, Christus et iustus ait cum Davide: « Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto. » A vita enim mundi se subducit ad secretum conscientiarum, orationis et compunctionis. Quinto, idem cum eodem dicit: « Anima nostra sicut passer crepta est de laqueo venantium, » scilicet demonum et persecutorum. Sic anima Martyris per martyrium e laqueis diaboli eripitur, inquit S. Augustinus in illud Psal. cxxiii, 7.

3. ET UNUM EX PASSERIBUS IMMOLARI JUBEbit. — Hebraice est jugulari: neque enim erat hic proprie sacrificium quod Deo offerretur, cum fieret extra castra, longe ab altari; sed tantum haec occisio passeris fiebat ad expiendum ejus sanguinem, ut eo tingetur leprosus expiandus. Unde non a sacerdote, sed sacerdotis jussu fiebat haec occisio, ut patet ex verbo jubebit.

Aqua viva sunt fontanae vel fluviales car?

SUPER AQUAS VIVENTES, — id est, fontanae vel fluviales, quae moventur et fluunt: quia enim in viventibus motus est signum vitae, hinc per catachresin aquae quae moventur et fluunt, vocantur vivae; e contrario quae non fluunt, sed sicut, vocantur mortuae, ut paludes et stagna. Jubetur ergo hic passer expiatorius leprosi, immolari super aquas vivas, quae sunt in vase fictili, quia haec sunt puriores, ideoque purificationi aptiores.

6 ET 7. ALIUM AUTEM (PASSEREM) VIVUM CUM LIGNO CEDRINO ET COCCO, ET HYSSOPO TINGET IN SANGUINE PASSERIS IMMOLATI, QUO ASPERGET ILLUM, QUI MUNDANDUS EST, SEPTIES. — Aspergillum hoc quo expiatur leprosus, erat tale: virgae cedrinae alligabatur in summo passer vivus, ita ut cauda emineret in extremo, caput vero esset aversum, versusque versus manubrium: haec virgae simul cum passere alligabatur cocco et hyssopus; ita summitas virgae, id est passeris cauda et alae cum cocco et hyssopo murgelantur in aquam vivam sanguine passeris occisi infectam; deinde educabatur haec summitas virgae, eaque aspergebatur purificandus.

Heicum est, in hebr. est צופף, quod hic significare videtur bene valentes, aut aves nullo morbo affectas.

Queres, quid haec omnia ad litteram et symbolice significant?

Respondeo primo, lignum cedrinum hic adhiberi, quia est incorruptibile: unde apte significat leprosum a corruptione lepra mundatum esse; sic secundo, et vermiculus, sive coccus hinc tinctus (et, ut Septuaginta addunt, retectus) qui vivacissimi est coloris rubei, significabat sanguinem et sanitatem carni ejus esse restitutam; idem tertio, significabat passer vivus, qui volare sinebatur, scilicet vitam carni redditam esse, hinc nemque liberum factum a lepra, ad vivendum et mundorum consortium jam admitti. Quarto, adhibebatur hyssopus, quia ipsa aptissima est aspersioni sanguinis, quae hic facienda erat.

Queres secundo, quid hoc aspergillum significet allegorice?

Respondeo: Lepra est peccatum; haec expiatur primo, per lignum cedrinum, quod est fortissimum et impuribile, id est per gratiam Christi, quae omnia vincit et superavit; secundo, per coccinum, id est per sanguinem passionis Christi; tertio, per hyssopum quae boni odoris est, id est per gratiam Spiritus Sancti, quae cooperatrix est emundationis nostrae; quarto, per passerem vivum, id est per divinitatem Christi; quinto, per passerem morientem, id est per humanitatem Christi immolatam: hujus enim morte vivificatur peccator; sexto, per aquas vivas baptismi. Ita Isychius, Radulphus et Theodoretus, Quaest. XIX. Unde Jansenius in Psal. 1, 9, haec omnia complectens, Christus crucifixo adaptans: « Christus, inquit, in ligno crucis charitatis vinculo ligatus, vera est hyssopus, ligno cedrino per filium coccinum colligata; Christus enim sua humilitate inflationem cordis nostri sanat, sicut hyssopus herba humilis prodest purgandis et sanandis praecordiis: haec hyssopus tincta in cruce proprio sanguine, aspergit per fidem credentes in ipsum juxta illud Isaiae LII, 15: Ipse asperget gentes multas; hinc et David orat: Asperges me hyssopo, et mundabor; cupiens scilicet perfecte mundari: in veteri enim lege purificabantur immundi, vel aspersione, vel ablutione. » Hactenus Jansenius.

Queres tertio, quid hoc aspergillum significet tropologicie?

Respondeo: Hyssopus est fides, coccus est spes, coccinum est charitas, passer vivus est humilitas, passer moriens est mortificatio, aquae sunt lacrymae poenitentis; hinc enim a lepra peccati emundatur. Ita S. Augustinus, Quaest. XXXIII in Num., Radulphus et Rupertus. Hyssopus namque herba humilis radicibus haeret in petra: unde apte fidem quae Deo Deique veritate infallibili nititur, significat; cedrus altissime se erigit: hinc spei est symbolum; coccus ruber instar ignis: talis est charitas. Porro haec omnia tinguntur sanguine, quia per passionis Christi vim, efficaciam, memoriam haec omnes virtutes exaltantur. Ita Radulphus. Vere dixit Abbas Pastor in

Symbolice exprimitur aspergillum.

Allegorice significatur lepra est peccatum, cedrus cras, coccus sanguis Christi, hyssopus gratia Spiritus Sancti, passer peccator, virga est delectus, moriens est humanitas, in ligno Christi, aqua viva est baptismus.

Vitis Patrum: « Humilitas est terra, in qua Dominus sacrificium fieri demandavit; » et Abbas Hieronymus: « Arbor vitae est in excelsum, et ascendit ad eam humilitas; » et Abbas Sisois: « Non est magnum si mens tua sit cum Deo; sed magnum est, si te videas infra omnem creaturam. »

QUO ASPERGET ILLUM, QUI MUNDANDUS EST (qui legaliter expiandus est, ut dixi vers. 2), SEPTIES. — Passim in hisce lustrationibus, septies fiebat aspersio, ut patet cap. iv, vers. 13, et hoc cap. vers. 7, 13, 16, et cap. xvi, vers. 16 et 19, ut per hoc plena significaretur purgatio, expiatio et remissio peccatorum. Unde et septenarius hebdomadam signat et efficit pentecosten, in qua Spiritus Sanctus plenam in Apostolis effecit peccatorum et vitiorum emundationem. Ita Isychius.

UT JURE PURGETUR, — ut rite et legitime, puta juxta legem et ritum hic sancitum, purgetur.

ET DIMITTET PASSEREM VIVUM, UT IN AGRUM AVOLET, — ut haec avis libertate significetur homo liber a lepra, ut dixi vers. 6. Sic allegorice deitas in Christi passione libera fuit. E contrario S. Antonius demonem comparat passeri capto et irretito: « Demon, ait, sicut passer irretitus, tenetur et constringitur a Christo. Christiani ergo Christo nisi demonem non timeant, sed rideant. »

8. CUMQUE LAVAVIT HOMO VESTIMENTA SUA, RADET OMNES PILOS CORPORIS, ET LAVABITUR AQUA. — Causam physicam et medicam hujus lotionis dedit cap. xiii, vers. 47.

Tropologicie, peccator lavat vestimenta, cum exterioriorem conversationem sanctificat; pilos radit, cum carnis concupiscentias resecat; lavat corpus, cum operibus illicitis consensum in conscientia non praebet. Ita Radulphus et Rupertus; sic et Isychius: « Pilos, ait, radere, est cogitationes omnes veteres secludere; vestimenta lavare, est actiones suas depurare. »

PURIFICATUSQUE INGREDIETUR CASTRA, ITA DENTAXAT UT MANEAT EXTRA TABERNACULUM SUUM (domum suam) SEPTEM DIEBUS. — Idque ad hoc, ne, si forte adhuc virgo leprae lateat, illud in alios, et maxime in uxorem per usum matrimonii, aliumve contactum transmittat.

9. ET DIE SEPTIMO RADET CAPILLOS. — Secunda est haec ratio, ut lotio; prima enim facta est vers. 8.

10. ASSUMET DUOS AGNOS IMMACULATOS, ET OVEM ANNICULAM ABSQUE MACULA, ET TRES DECINAS SIMILE, etc., ET OLEI SEXTARIUM. — Nota: Leprosus hic jubetur in purificatione offerre tres oviculas, primam pro delicto, secundam pro peccato, tertiam in holocaustum. Hinc et tres decimas, sive tria gomor simile jubetur offerre; nam cum quoque animalii offerenda erit decima una, sive unum gomor simile in mincha, id est, in sacrificio farreum.

Nota: Sextarius, hebraice שילוג, erat mensura liquorum, eratque duodecima pars hin, sex ovorum capax, sat pars vicesima quarta.

Sextarius enim Hebraeorum aequalis erat sextario Attico, ac proinde continebat sesquialibrum, id est, 18 uncias, ut vult Robertus Cenalis, aut potius libram cum quarta parte, ut vult Vitalpando De Apparatu Templi, part. II, lib. III, cap. VII. Unde gomor, continens 7 sextarios cum quinta parte, continebat 8 libras circiter, ut dixi Exodi cap. XVI, vers. 16. Quare sextarius frumenti in Judea appendebat uncias 20. Frumenti dico; nam sextarius farinae non appendebat tot uncias, eo quod moles farinae major sit mole frumenti, ex quo facta est; sextarius vero vini appendebat uncias 20, olei autem 16, inquit Vitalpando, lib. III, cap. XXI. Verum verum est sextarium Hebraicum minorem fuisse Romano et Attico, et tantum continuisse uncias 13 cum dimidia aequae, aut vini, ut ostendam in fine libri.

12. OFFERET EUM PRO DELICTO, OLEIQUE SEXTARIUM. — Nota: To offert hic non est idem quod « sacrificabit; » nec enim olei sextarius Deo sacrificabatur. « Offeret » ergo idem est quod elevabit ea ritu tempha, uti mox dicam, coram Domino; ac deinde, ut dicitur vers. seq., agrum eidem jugulabit et immolabit.

ET OBLATIS ANTE DOMINUM OMNIBUS. — Hebraice est, et agitata ante, הניפה, coram Domino. Erat tempha caeremonia, sive ritus certus offerendi victimarum, et mincha ante immolationem, qualis jam est in offerroio Missae ante consecrationem, de quo dixi Exodi cap. XXIX, vers. 24, 26, 27.

13. IN LOCO SANCTO, — in atrio tabernaculi juxta altare holocaustorum, ante Sanctum.

SICUT ENIM PRO PECCATO, ITA ET PRO DELICTO AD SACERDOTEM PERTINET HOSTIA, SANCTA SANCTORUM EST. — Est hysterologia, sive inversus ordo; nam enim dat causam praecedentium, ear scilicet jugulari et immolari debeat hostia pro delicto in loco sancto. Causa haec est, quia hostia pro delicto Sancta sanctorum est. Haec ergo sic ordinanda et connectenda sunt. — Idque ad hoc, ne, si forte adhuc virgo leprae lateat, illud in alios, et maxime in uxorem per usum matrimonii, aliumve contactum transmittat.

14. DE SANGUINE HOSTIE PONET SUPER EXTREMUM AURICULAE DEXTERAE EJUS QUI MUNDATUR, — ut mystice significet aurem ejus purgandam esse, itaque preparandam ad obedientiam legis Dei. Pari modo unguentur manus et pedes, ad promptam et facilem ejusdem legis Dei executionem.

16 ET 17. ASPERGET CORAM DOMINO (CORAM tabernaculi): QUOD AUTEM RELIQUUM EST OLEI,

aequalis erat Attico.

aequalis erat Attico.

DET SUPER EXTREMUM AURICULAE, ET SUPER SANGUINEM, — qui scilicet adheret, seu quo unctio sunt anres et pollices mundandi. Id patet ex Hebraeo, Chaldeo et Septuaginta; unde vers. 28 clarius id exprimit, cum ait: In loco sanguinis qui effusus est pro delicto, » g. d. Non in alio loco, vel latere auri, sed directe super eam partem que tineta est sanguine, fundet et oleum (1).

Mystice, hac unctione olei quasi orabat sacerdos, ut Deus miseretur sanguinis, id est, vitæ et sanguinis leprosi jam mundati et juxta legem purificandi.

Vers. 18.
Uctio
sua erat
tacta
implora-
tio mis-
ericordiam
Dei.

18. ET SUPER CAPUT EJUS, — ut hoc ritu, puta hac effusione olei, tacite imprecaretur misericordiam Dei super caput ejus; oleum enim est symbolum misericordiam.

Nota: Sicut victimæ pro peccato, et pro delicto cedebant sacerdoti, ut dicitur vers. 13: ita et eidem cedebat sextarius olei, excepto eo quod aspergebatur coram altari, et quo tingebatur auris et pollices purificandi: sic et sacerdoti cedebat mincha, excepto pugillo ex qualibet decima, qui cremabatur Domino. Secus erat in hostia pacifica; hæc enim maxima ex parte cedebat offerentibus, ut patet ex dictis, cap. II, vers. 3.

19. FACIET SACRIFICIUM PRO PECCATO, — g. d. Secundum agnum sacrificabit pro peccato, sicut primum sacrificavit pro delicto, uti dixi vers. 10. Quomodo distinguantur delictum et peccatum, dixi cap. VII, vers. 1.

TUNC IMMOLABIT HOLOCAUSTUM, — puta ovem anniculam, de qua dixit vers. 10; prius enim per sacrificium pro peccato et delicto expiari debebat anima, ut deinde purum et gratum Deo offerret holocaustum.

20. PONET ILLUD IN ALTARI CUM LIBAMENTIS SUIS, — puta cum oblatione similia, olei et vini; hæc enim sunt libamenta: similia libamenta intelligit in sacrificio pro peccato, et pro delicto. Vide Numer. xv, 20.

Allegorice, duo agni et ovis annicula significabant perfectionem sacrificii Christi (animalia enim annicula perfecta sunt, et ad generandum idonea); sed quia mundandus fides totius SS. Trinitatis profiteri debet, hinc cum tribus ovisculis tres decimæ offeruntur, eaque oleo conspersæ, quia sacrificium hoc Filii Dei ob compassionem nostram gestum est. Sextarius, utpote una et æqua mensura, significat integritatem et sinceritatem fidei; sanguis Christi et oleo gratiæ ejus tingitur auris, ut auditum muniat: et manus, ut actiones: et pedes, ut motus et gressus dirigat et corroboret; denique reliquum super caput effunditur, ut sanctificationem toti corpori præstet, Christumque Domini mundatum efficiat. Ita Isychius.

21. QUOD SI PAUPER EST. — Pauperi qui munda-

(1) Alii hinc verunt hic *præter*, id est, partes illæ non solum sanguine, sed etiam oleo tingendæ erant.

tur a lepra, præcipit hic Deus, ut pro tribus ovisculis offerat agnum pro delicto, et duos turtures aut duos pullos columbæ, unum pro peccato, alterum in holocaustum, eo ritu quem in ovisculis præscripsit vers. 13.

30 et 31. ET TURTUREM, SIVE FULLEM COLUMBE OFFERET, UNUM PRO DELICTO. — « Delictum » hic noster Interpres confundit et sumit pro peccato; agnus enim proprie pro delicto, turtur vero non pro delicto, sed pro peccato offerabatur, ut patet ex vers. 22, et ex Hebræo, Chaldeo et Septuaginta hic.

34. CUM INGRESSI FUERITIS TERRAM CHANAN, QUAM EGO DABO VOBIS, SI FUERIT PLAGA LEPRÆ IN AEDIBUS. — Nam in deserto, ubi hoc tempore peregrinabantur Hebræi, non habebant aedes que possent infici; sed pelles, vestes et tabernaculum, que si inficerentur lepra, servandæ erant etiam in deserto hæc leges et cæronomia circa lepram præscriptæ. Unde Numer. v, 2, in deserto jubetur ut castris separari leprosi.

SI FUERIT PLAGA. — Hebræo, *si dederit plagam lepræ*. Unde patet hanc lepram a Deo fuisse dominicam; hæc peccata in eis admissa, inficiam; ita Theodoretus, *Quæst. XVII*. Erat hæc lepra domorum non proprie, sed analogice lepra: erat enim qualitas villosa in domibus. Vas ardens et depascens, uti lepra in homine; unde eam simili modo et cæronomia, qua hominem, legaliter expiari jubet hic Deus. Vide dicta cap. XIII, 47 (2).

Topologie, lepra domus est corruptio fidei, vel morum in aliqua congregatione: hinc ex ea sacerdos et Parochus vasa ejicit, quia quocumque potest ab illius societate disjungit, ideoque et claudere dicitur domum; cætera eadem sunt cum iis, que de aliis lepris dicta sunt cap. XIII. Vide Radulphum.

37. CUM VIDERIT IN PARIETIBUS ILLIUS QUASI VALLICULAS, PALLORE SIVE RUBORE DEFORMES, ET HUMILIORES SUPERFICIE RELIQUA. — Hæc signa lepre in domibus eadem sunt que in homine, cap. XIII, vers. 3. *Vallículas* vocat fossas, sive cavitates erosas a lepra.

Nota: Pro *pallore*, Hebræa et Septuaginta habent *subvirides*.

39 et 40. REVERSUMQUE DIE SEPTIMO, ETC., SI INVENIT CREVISSE LEPRAM, JURBIT ERUI LAPIDES. — Jubetur hic ut domus leprose lapides infeci lepra eruantur, et novi pro iis substituatur, utque domus radatur, et nova calce obducatur: hoc factum si postea reversa videatur lepra, jubetur domus tota destrui, et lapides ac ligna projici extra oppidum; sin lepra non revertatur, jubetur vers. 48, purificari domus.

Topologie, vitiosi ex congregatione sunt ejiciendi, et probi substituendi; si et illi inficiantur, congregatio tota abscondenda et evertenda est.

(2) Sunt qui adium ab efflorescente nitro erosionem aut eorum lepra nomine a Mose insigniri censent.

48. QUOD SI INTROIENS SACERDOS, VIDERIT LEPRAM (latentem interius) NON CREVISSE (exterius se non extendisse, ac proinde nec apparere, nec esse vere lepram), JURIFICABIT EAM. — Idem ritus purificationis præscribitur hic in lepra domus, qui præscriptus est in lepra hominis, vers. 4 et seq.

52. PURIFICABIT EAM TAM IN FASSERE VIVO, — utendo scilicet passere vivo et aspergillo ad expiationem, uti dictum est vers. 6.

53, 54 et 56. ET JURE (rite, legitime) MUNDABITUR ISTA EST LEX OMNIS LEPRÆ (de omni lepra) ET PERCUSSURA (hebræo: פרוץ אצות , id est *fractionis*;

Septuaginta, ἀσπίδατος , id est *convulsionis*, vel *ruptura*, g. d. Quando in percussuram, vel ex percussura aut convulsione lepra irruerit), ET CICATRIS, — quando scilicet in cicatrice ulceris, aut vulneris innata fuerit lepra, uti dictum est cap. XIII, vers. 18: inde enim hæc repetit et supplet noster Interpres, qua hic Hebræa subicit et subaudiunt (1).

(1) Vers. 57. Litt. *ad docendum sacerdotem die mundi et die mundi*, id est, de iis que ab eo agenda sunt die, quo declarandum est, sitne impurum aliquid an purum.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describitur immunditia et purificatio: primo, seminis; secundo, vers. 16, concubentis; tertio, vers. 19, menstruatæ; quarto, vers. 23, hæmorrhoidis.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens: 2. Loquimini filiis Israel, et dicite eis: Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit. 3. Et tunc judicabitur huic vitio subjacere, cum per singula momenta adhæserit carni ejus, atque concreverit fœdus humor. 4. Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, et ubicumque sederit. 5. Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua; et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. 6. Si sederit ubi ille sederat, et ipse lavabit vestimenta sua; et lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. 7. Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua; et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. 8. Si salivam hujusmodi homo jecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua; et lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. 9. Sagma, super quo sederit, immundum erit; 10. et quidquid sub eo fuerit, qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua; et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. 11. Omnis, quem tetigerit, qui talis est, non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua; et lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. 12. Vas ficile quod tetigerit, confringetur; vas autem ligneum lavabitur aqua. 13. Si sanatus fuerit qui hujusmodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, et lotis vestibus et toto corpore in aquis viventibus, erit mundus. 14. Die autem octavo sumet duos turtures aut duos pullos columbæ, et veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonium, dabitque eos sacerdoti, 15. qui faciet unum pro peccato, et alterum in holocaustum; rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur a fluxu seminis sui. 16. Vir de quo egredietur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum, et immundus erit usque ad vesperum. 17. Vestem et pellem, quam habuerit, lavabit aqua, et immunda erit usque ad vesperum. 18. Mulier cum qua coierit, lavabitur aqua, et immunda erit usque ad vesperum. 19. Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur. 20. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum; 21. et in quo dormierit vel sederit diebus separationis suæ, pollutetur. 22. Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. 23. Omne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua; et ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum. 24. Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus

erit septem diebus; et omne stratum, in quo dormierit, polluetur. 25. Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quando subiacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo. 26. Omne stratum in quo dormierit, et vas in quo sederit, pollutum erit: 27. quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua; et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. 28. Si steterit sanguis, et fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suæ; 29. et die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad ostium tabernaculi testimonii: 30. qui unum faciet pro peccato, et alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, et pro fluxu immunditiae ejus. 31. Docebitis ergo filios Israel ut caveant immunditiam, et non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum quod est inter eos. 32. Ista est lex ejus, qui patitur fluxum seminis, et qui polluitur coitu, 33. et quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ jugi fluit sanguine, et hominis, qui dormierit cum ea.

2. VIR QUI PATITUR FLUXUM SEMINIS, IMMUNDUS ERIT. — Vir, hebraice *vir vir*, id est *omnis vir*; geminatio enim apud Hebræos significat collectionem universalem, et distribuit pro omni.

S. scribitur
huiusmodi
et per
causam

QUI PATITUR FLUXUM SEMINIS, — scilicet perdurantem, per morbum gonorrhæe (uti vocant medici), qui oritur ex debilitate nature et potentia retentiva, uti docet Galenus, *De Locis affectis*, lib. VI: sicut eadem de causa accidit pollutio in somnis: Illa enim obvenit vel propter imaginationem turpem et seminis abundantiam, vel propter debilitatem jam dictam; præsertim si quis tum bibere aquam, maxime calidam, paulo antequam incoemoret: quia ista aqua laxat, dissolvit et debilitat potentiam digestivam et retentivam; quare his consulendum est, ut paulo ante somnum nihil bibant, vel bibant potius vinum, inquit Abulensis. Abbas Moses in *Vitis Patrum*, lib. VII, cap. I, num. 6, dicebat: « Per has quatuor res pollutionis passio gignitur: primo, per abundantiam escæ et potus; secundo, per satietatem somni; tertio, per otium et jocum; quarto, per ornatum vestium; » hic enim gignit mollitiem tum in corpore ipso, tum in imaginatione, quæ pollutionem provocat. Quando pollutio sit peccatum, quando non, vide inter alios nostrum P. Lessium, lib. IV *De Justitia*, cap. XIV, docte enodantem (1).

4. OMNE STRATUM, IN QUO DORMIERIT, IMMUNDUM ERIT. — Quisquis, vel quidquid tangebat laborantem fluxu seminis polluebatur, fiebatque immundum.

Nota hic canonem: In lege veteri, qui vel quæ in se immunda erant, immunditiam suam transfundebant in tangentes: tales erant leprosi, seminis, menstrualis, reptilia; quæ vero non in se, sed tantum per contactum rei immunde im-

(1) Vers. 3. *Hæc est, hæc erit immundities ejus in fluxu suo, id est, in his, quæ mox nominantur, consistit immundities hominis, qui gonorrhæa laborat: Si saltaverit, seu spuat caro ejus fluxum suum, id est, si sponte semen fluit, aut si semen fuerit obstructum a fluxu suo, ita ut non sponte fluere possit.*

mundata fiebat, hæc suam immunditiam non transfundebant in tangentes se: ut qui tetigerat reptile immundus erat, non tamen polluebat alium quem tangebatur.

8. SI SALIVAM HUIUSCEMODI HOMO FECERIT SUPER EUM QUI MUNDUS EST, LAVABIT VESTIMENTA SUA. — « Lavabit, » non is qui jecit salivam, sed mundus qui eam excepit; hic enim hæc saliva nihil quasi pollutus lavari et purificari debet.

9. SAGMA, SUPER QVO SEDERIT, IMMUNDUM ERIT. — « Sagma, » id est sella vel stratum. Unde Septuaginta vertunt, *ἐπίσκεπος*, id est *stragulum asini*; olim enim asinis, vice equorum in Palestina utebantur: hinc passim in Scriptura legitur de proficiscentibus: « Stravit asinum. » Chaldaeus vertit, *omnis equitatura super quam equitaverit, erit immunda*.

13. SI SANATUS FUERIT. — Curatus a gonorrhæa, sive fluxu seminis, jubetur hic ad legalem sui expiationem lavare se et vestes, et die octavo offerre duos turtures, vel duos pullos columbae, unum pro peccato, secundum in holocaustum.

15. QUI FACIET (IMMOLABIT) UNUM PRO PECCATO, — legali scilicet, puta ad legalem immunditiam ex fluxu hoc seminis contractam, expiandam, vide *Can. 31*. Rursum *secundo*, « pro peccato, » etiam vero et proprie dicto, si quod habuit necdum expiatum; hujus enim symbolum erat prius peccatum legale.

ROGABITQUE PRO EO CORAM DOMINO, UT EMUNDETUR A FLUXU SEMINIS SUI. — Hebraice est, et *captabit eum sacerdos coram Domino a fluxu ejus*, id est, ab immunditia legali contracta ex fluxu seminis, qui jam transierat et desiderat, uti hic supponitur. Eadem phrasim est vers. 30.

16. VIR DE QUO EGREDITUR SEMEN COITUS (q. d. Vir qui polluitur coitu, sive legitimo in matrimonio, sive illegitimo et illicito extra matrimonium), LAVABIT AQUA OMNE CORPUS SUUM. — Aliqui Iotisionem hie præcipi putant, non absolute, sed conditionate, si videlicet talis ita pollutus vellet ingredi sanctuarium: nam omnes iste immundities sta-

tute sunt in ordine, et per respectum accessus ad sanctuarium aliasque res sacras. Unde Hebraei ita pollutum modo non lavant se, quia modo non habent sanctuarium. Verum hoc recte refutat Abulensis, nam pari modo in aliis omnibus quæ hic præcipiuntur, immundi potuissent expectare et deferre purificationem usque ad diem quo ingressuri erant sanctuarium. Quod falsum esse patet, vel ex eo qui tetigerit mortuum: hic enim certis diebus, puta tertio et septimo, debebat aspergi aqua lustrationis, *Num. xix, 19*. Itaque hæc expiatio post coitum statim postero mane debebat fieri, scilicet debebant ita polluti totum corpus ablueri. Sancti hoc Deus modestiæ et continentie causa, ut assiduitatem congregandi etiam in conjugibus cohiberet sui purificandi molestia et pigritia, inquit Theodoretus.

Utque
conjugibus
debeant
abluere
totum
corpus.
Cur?

22. ET IPSE LOTUS AQUA IMMUNDUS ERIT USQUE AD VESPERUM, — non propter peccatum, quod hic nullum est, si usus sit legitime uxore sua, sed propter immunditiam legalem ortam ex actu conjugali, qui immundus est naturaliter, ideoque et legaliter.

Ubi nota duplicem fuisse immunditiam Hebræorum: una erat peccatum, quia præcepto Dei vetita; talis erat comedere carnes immundas, sanguinem, adipem: hæc enim vetita sunt, *Levitici* cap. xi. Rursum talis erat comedere mortuorum, vel lanatum a bestiis, *Exodi* xxi, 31: hoc enim peccatum fuisse, patet *Levit. xxii, 9*. Talis etiam erat tangere morticina immundorum, et tangere reptilia, uti dixi cap. xi, vers. 43.

Altera immunditia erat que non erat vetita, sed solum indicata et statuta; talis erat tangere leprosum, mortuum, seminiflum. Talis etiam erat pati lepram, fluxum seminis, menstrua; nam de his non dicitur: Ne tangatis ea; sed: Qui tetigerit ea, immundus erit. Unde hæc non erant peccata, sed tantum inducebant irregularitatem quandam legalem talibus, ut non possent ingredi sanctuarium ante sui expiationem, quæ expiatio præcepta eis erat; itaque tales non pecebant in ipso contactu et contaminatione sui, sed in neglectu expiationis præcepte, si videlicet stato tempore se non expiarent. Hinc patet quas immunditias et expiationes etiamnum observent Judæi, quas non: nam priores adhuc servant, posteriores non: hæc enim tantum irregularitates quedam erant, arcentes eos a sanctuario; jam autem ipsi nullum habent sanctuarium; unde nulla jam eis est irregularitas, ac consequenter nec purificatio ad eam tollendam: itaque Judæi jam in suo errore et conscientia erronea (qua putant se adhuc judaismo et legibus hisce obstringi) permanentes ex hac sua conscientia non obligantur hisce posterioribus, sed tantum prioribus. Atque hæc de seminifluis.

Quas immunditias et expiationes servant adhuc hæc hæc Judæi?

Tropologice: Seminifluus est octor et concionator impurus, verbosus et importunus. « Se-

men enim est verbum Dei, » *Luce vii, 12*; omnia ergo hæreticus, et pseudopropheta, et quisquis verbo Dei abutitur, seminis profuvium patitur; quia verbis sacris luxuriat ad suam inaudentiam et ad plausum populi; sic Epicurei dicebant de Paulo: « Quid vult seminiverbibus (græce *ἡμιερμολογίας*) hic dicere? » *Acto. xvii, 18*. Stratum equum est favor humanus; sedes est voluptas, quam ex eo percipit; saliva est carnis prudentia: quæ omnia coinquant, tam ipsum, quam ejus discipulos. Semen coitus est sana et legitima doctrina: nam sicut vir et mulier una sunt caro, ita in collatione spiritali, doctor et auditor in uno spiritu copulantur. Vir ergo de quo hæc semen egreditur, lavet corpus suum, id est irreprehensibilem se in omnibus actibus faciat, utpote ejus officii est aliorum vitam corrigere et reprehendere: sic et mulier, id est auditor, debet pro viribus vitorum sordes abjicere. Ita Radulphus et S. Gregorius, lib. XIII *Moral.* cap. xv. *Secundo*, S. Augustinus, lib. *De Bono conjugali*, cap. xx; Cyrillus, lib. XV *De Adoratione*, et Rupertus generalius hæc accipiunt. « Per seminifluum, inquit S. Augustinus, lex significare voluit animum, sua discipline forma indecenter fluidum ac dissolutum, quem formari oportere significat, cum talem fluxum corpori jubet purificari. » Et Cyrillus: « Corporis, ait, fluxus qui suppeditationem seminis ad nihilum perducit, et partium illarum firmitatem enervat, significat mentem, quæ nullum justitiæ fructum profert, sed assidue ad illud officium dilabitur, et præcipiti lapsu ad res turpes corrumpit. » Particularius vero Rupertus: « Quid est, ait, fluxum seminis aut sanguinis pati, nisi de tractoris, aut etiam criminosis fluere verbi? » Consequenter seminifluis sunt verbosi et garruli. Vere Plutarchus in *Moralibus*: « Sicut semen ait, quod statim effunditur, inutile est ad generatum: ita sermo garrulorum ad nihil conducit. »

Zeno audiens adolescentem nimis garrulum: « Aures, inquit, in linguam defluxerunt. » Osteddit autem adolescentis esse audire multa, pauca loqui. Ita Laertius, lib. VII.

Isocrates, cuidam locuteleio querenti cur duplicem mercedem ab eo oratorie peti studioso postularet, respondit: « Alteram peto ut loqui, alteram vero ut tacere discas. »

« In garrulo verborum flumen est, mentis gutta. Homines enim magnum possident vallum defendunt ad coercentes leves sermones, » inquit Stoebæus, *serm. 36*.

Zeno rursum multa garrigentem ita corripuit: « Ob id binas habemus aures, et os unicum, ut plurima audiamus, loquamur autem paucissima. »

Idem de discipulis suis aliquos dicebat esse *λεπτοει*, id est varie rerum cognitionis studiosos; alios vero *λεπτοει*, id est loquendi tantum studiosos.

Klem de frivolis garrigenti dixit: Nisi lingua

in mentem intincta disserueris, adhuc multo amplius dicendo delinques. »

Clearchus dicebat : « Quae nolis audire, ea etiam ne dicito; quae nolis dicere, ea ne audito quidem. » Aurium enim et linguae magnum est periculum.

Apollonius dicebat, « loquacitatem multos habere errores, silentium autem tutum esse. » Idem rogatus : « Qui sunt optimi hominum? Qui, ait, in dicendo sunt brevissimi. »

Demosthenes dicebat, « loquacitatem multo loquenti : « Si tam multa, ait, sapuisses, nunquam tam multa locutus esses. »

Idem rogatus, « cur unam habeamus linguam, duas aures? Quia, inquit, duplo plus audiendum est, quam loquendum. »

Lycón aiebat, « sicut hirundines perpetuo garruli familiaritatis voluptatem perdunt, sic garruli perpetuo obtundentes molestos esse auditoribus; » unde proverbium : « Hirundines (id est garrulos) tecto ne exiipe. »

Archelaus tonsori garrulo roganti : « Quomodo te radam, o rex! Silendo, » inquit.

Alius Iuriconsulto loquaci dixit : « Non oportet multis verbis pauca dicere, sed paucis multa. »

Ausonius : « Sicut, ait, vascula inania maxime tintinnant, ita quibus minimum inest mentis et crisis, hi sunt loquacissimi. »

Esopus dixit : « Loquacitatis finis est infortunium. »

Graeci tradunt cornicem repulsam esse a Pallade, id est garrulitatem a meditatione et sapientia. Ita Pierius, *hieroglyph.* 20.

Apud Romanos Citeria effigies erat quaedam arguta et loquax, quae ridiculi gratia in pompa vehabatur. Unde M. Cato in Caecilium : « Quid ergo, ait, dicere amplius? quem ego denique credo in pompa veclitatum rri in ludis pro Citeria, ac spectatoribus sermocinaturum. »

Scriptis Plutarchus librum De *Garrulitate*, in quo inter alia haec habet : « Alii sermones continent, garruli autem pleni sunt rimarum et perfluunt; deinde tanquam vasa, mente cassi, sono pleni obambulant. In eo sunt infelices, quod neque audiunt, neque audiuntur. Sermonis finis est, ut fidem faciat audientibus: nemo autem fidem habet loquacibus, etiamsi vera loquantur. Quod in corde sobrii est, id est in lingua ebrii; garrulitas periculosa est, odiosa et ridicula. Dicendi magistros habemus homines, tacendi autem deos, silentium in initiationibus mystericisque, quasi per manus accipientes. Aegyptiorum rex cum Pittaco victimam misisset, iussissetque optimam ac pessimam carnem eximere, linguam exemplam remisit, quasi lingua tam malorum quam bonorum maximum sit instrumentum. Qui ingenuam regiamque adepti sunt eruditionem, primum silere, deinde loqui didicerunt. Discipuli Pythagorae quinquennium tacebant. Locutum esse saepe me percipit, ait Simonides, tacuisse nunquam. Si-

lentium non solum sitim non conciliat, ut ait Hippocrates, verum neque tristitiam nec dolorem. » Seminiverbii ergo sunt seminifia.

19. MULIER QUAE, REDEUNTE MENSE, PATITUR FLUXUM SANGUINIS (menstrui), SEPTEM DIEBUS SEPARATUR, — non extra castra; nam ejus rei nulla fit hic mentio, uti fit de polluto in somnis: hic enim jubetur egredi castra, *Deuter.* xxiii, 40; sed separabitur a communicatione hominum, idque per septem dies, non quod omnibus illis diebus sanguis fluat, sed quod non possit fluere ultra.

Nota : Menstrua sunt mulierum profluvium, et purgatio frigidi et indigesti humoris, quem natura quasi noxium expellit. Dicta sunt menstrua, quod quolibet mense mulieribus quae ejus aetatis sunt ut possint concipere, soleant accidere; unde etiam menses appellantur. Menstruorum virus describit Plinius, lib. vii, cap. xv : « Nihil, ait, reperitur mulierum profluvio magis monstrificum; aescunt ejus superventus musta, sterilescent tacte fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, fructus arborum quibus insedere decidunt, speculorum fulgor ipso aspectu habetur, asies ferri perstringitur eborisque nitor, alvei apum emoriuntur, aes etiam atque ferum rubigo profluvio corripit, odorque dirus aera, et in rabiem aguntur eo gustato canes, atque insanabili veneno morsus infigitur. » Merito ergo hic menstrua, et menstrua immunda censentur.

Vide hic quid sit mulier etiam speciosissima, scilicet vas sordium, esca vermium. « Mulier speciosa, inquit Diogenes, est templum edificatum super cloacam. »

Ita casta illa matrona monachi cujusdam tentationem libidinis sapienter elisit, dicens : « Nunc ego sum in menstruis, et nemo mihi appropinquare potest, neque odorari praefatore. » Testis est Joannes Moschus in *Prato Spirituali*, cap. cxv.

Mulier ergo pulchra est sepulchrum dealbatum, splendidum exterius, sed interius sanie et sordibus plenum; haec enim tegit et continet pellis ejus rosea et rubicunda.

20. OMNIS QUI TETIGERIT EAM, IMMUNDUS ERIT, — si sit grandior et compos rationis; nam infans tangens matrem puerperam, susgensque ejus ubera, non contaminabatur ejus contactu: hic enim excusata necessitas, et natura pietas, atque infantilis.

21. OMNE VAS, — omne instrumentum: sic S. Paulus dicitur vas electionis, id est instrumentum electum; sic sacramenta dicuntur vasa, id est instrumenta, gratiae.

22. SI COERIT CUM EA VIR TEMPORE SANGUINIS MENSURALIS, IMMUNDUS ERIT SEPTEM DIEBUS, — si videlicet res latent: tunc enim oculo expliri poterit; sin autem res prodatur, ipseque accusetur et convincatur, tunc una cum femina occidentius est, uti praecipitur cap. xx, 18.

23. MULIER QUAE PATITUR MULTIS DIEBUS FLUXUM SANGUINIS, — puta haemorrhoides, qualis fuit

Haemorrhoea illa sanata a Christo, *Mark.* cap. v, vers. 28, haec immunda est et naturaliter et legaliter.

27. QUICUMQUE TETIGERIT EA, — « ea, » scilicet sratum et vas. Ita Romana, Hebraea, Chaldaea; male ergo Martiniana legitur *eam*.

30. QUI (sacerdos) USU (torturem vel pullum columbae) FACIET (immolabit) PRO PECCATO. — Non quod fluxus ille menstruorum vere peccatum sit, sed quod sit legalis immunditia et legale peccatum: tale peccatum erat et lepra et fluxus seminis. Vide *Can.* 31.

ROGABITUR PRO EA CORAM DOMINO, ET PRO FLUXU IMMUNDITIAE EJUS, — ut scilicet liberetur ab immunditia legali quam ex hoc fluxu contraxit. Unde hebraice est, *expiabit eam a fluxu*; passim enim hoc capite et proced. purgatio haec a peccato, de tali immunditia legali accipienda est. Quare non recte Abulensis haec hoc ver-u, et similia vers. 13, sic exponit, *q. d.* Orabit pro fluxu sanguinis et seminis, ut scilicet illa sistatur et non redeat.

Tropologie, fluxus tam menstruorum quam sanguinis significat partim idololatriam, tum quia in ea, anima relicto Deo per innumera eorum portenta dilabitur; tum quia idolis sanguine etiam humano libatur: ita Isychius; partim eos qui per terrena et carnalia desideria quibus aestuant, diffunt in variis concupiscentiis: hic fluxus nervos nos facit, et ne diabolo precipitanti re-

sistere possimus, invalidos reddit: hinc de vali anima dicit Jeremias, cap. ii, 24: « Omnes qui quaerunt eam, non deficient, in menstruis ejus invenient eam. » Ita Radulphus.

Abulensis in cap. xxi *Levit.*, Quest. II, alter haec adaptat: « Leprosi, ait, fluentes semine, et menstruate significant excommunicatos excommunicatione majori; qui vero eos tangunt, et menstruate significant excommunicatos excommunicatione minori; qui vero eos tangunt, et menstruate significant excommunicatos excommunicatione cum eis conversando contrahunt. » Unde et lepro, id est excommunicationis, iudicium tantum ad sacerdotes pertinet.

31. DOCEBITIS ERGO FILIOS ISRAEL, UT CAVEANT IMMUNDITIAM, ET NON MORIANTUR IN SORDIBUS SUI, CUM POLLEERINT TABERNACULUM MEUM, — *q. d.* Caveant immundi ingredi tabernaculum meum; alioqui ego eos morte puniam propter sordes suas, quod scilicet, laborante sordido fluxu seminis vel sanguinis, auseri fuerint ingredi meum tabernaculum, illudque hoc ingressu suo magis immunditia inficere et polluere.

Septuaginta vertunt, *ἐπιπέτετε ταύτην τὴν ἀκαθαρσίαν αὐτῆς*, id est, religiose caventes faciatis filios Israel ab immunditia suis; *ἐπιπέτετε* enim et *religiosum*, et *cautum caventemque* significat (1).

(1) D. Hieronymus verbum *docetis* ut *caveant*, confudisse videtur *דוברים* cum *דוררים*. Sed recte Onkelos, *separabilis*, sive *facietis ut separent se*, id est, curabit, vos sacerdotes, ut hoc faciant.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Præscribitur ritus servandus in festo כִּפּוּרִים Kippurim, id est Expiationis. Expiationis hujus ritus et ordo (qui hoc capite satis est intricatus) erat hic: Primo, decima die mensis septimi, Pontifex veniebat ad sanctuarium ad dicens suum vitulum pro peccato, et arietem in holocaustum. Secundo, lotis manibus et pedibus induebat vestes minorum sacerdotum, ac presentabat vitulum et arietem Domino ad ostium tabernaculi. Tertio, aliqui e senioribus populi, nomine lotius populi offerabant duos hircos pro peccato, et unum arietem in holocaustum. Quarto, Pontifex mittebat sortem super hircos uter offerretur, et uter esset emissarius. Quinto, sorte facta jugulabat Pontifex vitulum suum pro peccato oblatum et hircum populi in quem ceciderat sors, ut esset victima pro peccato. Sexto, hujus vituli et hirci sanguinem commixtum accipiebat, et ingrediens cum thuribulo thurificando Sanctum sanctorum, aspergebat sanguinem septies contra propitiatorium, orabatque pro peccatis tam suis, quam populi; interim carnes, et pelles ac fimos tam vituli, quam hirci ab alio quopiam elata extra castra ibidem comburebantur. Septimo, ea Sancto sanctorum regrediebatur in Sanctum, illudque expiabat tingendo eodem sanguine cornua altaris thymiamatis, et orando pro se et populo. Octavo, ex Sancto rediens ad atrium, sive ad ostium tabernaculi, caprum emissarium offerrebat Domino, confutendo et capiti capri imprecondo omnia peccata Israelitarum; mox caprum per certum hominem in desertum emittebat. Nono, deponere vestes, lavabat corpus, induebat vestes pontificales, itaque immolabat arietem suum, et arietem populi in holocaustum Domino: sicque complebat caeremonias festi Expiationis.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando efferebant ignem alienum interfecti sunt; 2. et praecipit ei, dicens : Loquere ad Aaron